

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยและพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามนโยบายของรัฐ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเสนอสาระสำคัญตามลำดับ ดังนี้

1. หลักการ แนวคิด ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
3. การสร้างสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
4. การพัฒนาสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

รายละเอียดสาระสำคัญของแต่ละหัวข้อ นำเสนอดังนี้

1. หลักการ แนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชรัชกาลปัจจุบัน ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 30 ปี ด้วยสายพระเนตรที่ยาวไกล และลึกซึ้งยิ่งกว่านักพัฒนา หรือนักวิชาการใดๆ จะมีสติปัญญาเสมอเหมือนได้ ดังพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระองค์นับตั้งแต่ปี 2517 เป็นต้นมา ที่ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนบนหลักแนวคิดพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมี พอกิน พอใช้ และมีความสุข โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาที่สมดุล ก้าวหน้าไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอนอย่างถูกต้องตามหลักวิชา และการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการคิดและการกระทำ สามารถประยุกต์ใช้ในทุกมิติชีวิต ทุกภาคส่วน และทุกด้านของการพัฒนา เพื่อสังคมส่วนรวมจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเจริญก้าวหน้าไปพร้อมกันอย่างมั่นคงและยั่งยืน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันผู้วิจัยจึงนำเสนอสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.1 ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางที่ควรดำรงอยู่และปฏิบัติตนแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ 2540 ให้ใช้เป็นแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นวิกฤต และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งนักวิชาการได้ให้ทัศนะไว้สอดคล้องกัน ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติพอเพียง มีความรักพอเพียง มีปัญญาพอเพียง เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล จะเรียกว่าเศรษฐกิจสมดุลก็ได้ เมื่อสมดุลเป็นปกติ สบายไม่เจ็บไข้ ไม่วิกฤต เศรษฐกิจพื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชนล้วนมุ่งไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง ข้อสำคัญเมื่อพูดถึงเศรษฐกิจพื้นฐานต้องไม่มองเรื่องเศรษฐกิจแบบแยกส่วน เป็นเศรษฐกิจที่

อยู่บนความเข้มแข็งของสังคมหรือชุมชน อาศัยการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเครื่องมือพัฒนา เศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการ (ประเวศ วะสี, 2550)

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลนั้น คือความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2549)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีทั้งด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติเวลาทรงงานพระเจ้าอยู่หัวทรงนึกถึงทฤษฎีและปฏิบัติเสมอ อันเป็นผลจากการทรงศึกษาค้นคว้าและทดลองด้วยพระองค์เอง จนเป็นที่ถ้อยแท้ในพระราชหฤทัยว่าเป็นทฤษฎีที่ใช้ได้และเป็นปฏิบัติที่ก่อให้เกิดผลดีต้องเริ่มต้นจากตัวเรา พึ่งพาตนเองได้ในเบื้องต้น ต่อไปก็คือสร้างความเจริญให้กับชีวิต สร้างความเจริญให้กับครอบครัวแล้วไปช่วยเหลือสังคมชุมชนได้ต่อไป (เกษม วัฒนชัย, 2548)

เศรษฐกิจพอเพียง (sufficiency economy) เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นวิถีการดำเนินชีวิต ที่ใช้คุณธรรมกำกับความรู้ เป็นการพัฒนาตัวเอง ครอบครัว องค์กร ชุมชน สังคม ประเทศชาติให้ก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล มั่นคง ยั่งยืน และเป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติ เพื่อให้คนส่วนใหญ่พอมีพอกินพอใช้ สามารถพึ่งตนเองได้ เพื่อให้คนกับคนในสังคม สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเพื่อให้คนกับธรรมชาติ อยู่ร่วมกันอย่างสมดุล ยั่งยืน และให้แต่ละคนดำรงตนอย่างมีศักดิ์ศรี รากเหง้าทางวัฒนธรรม

1.2 ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

จากรายงานการพัฒนาคนของประเทศไทยปี 2550 (โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย, 2550) ได้กล่าวถึง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศใน 6 ประการ ดังนี้

- 1) เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับการขจัดความยากจน และการลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของคนจน

2) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของการสร้างพลังอำนาจของชุมชน และการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นฐานรากของการพัฒนาประเทศ

3) เศรษฐกิจพอเพียงช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการทำธุรกิจที่เน้นผลกำไรระยะยาวในบริบทที่มีการแข่งขัน

4) หลักการเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญยิ่งต่อการปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ

5) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน เพื่อปรับปรุงนโยบายต่างๆ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และเพื่อวางแผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการเติบโตที่เสมอภาคและยั่งยืน

6) ในการปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียง จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนค่านิยม และความคิดของคน เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาคน

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2550) ยังได้ระบุถึงความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคนด้านการพัฒนาเพิ่มอีก 3 ประการ ดังนี้

1) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนเสรีภาพในสังคมได้อย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียน ไม่เอารัดเอาเปรียบ แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตเมตตา และจิตสาธารณะ

2) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ทำลาย เห็นคุณค่า และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

3) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่อย่างมีรากเหง้าทางวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา ค่านิยม และเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของแต่ละบุคคล/ สังคม

นอกจากนี้แล้ว กระทรวงศึกษาธิการ (2551) ยังได้สรุปความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้

1) เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับการขจัดความยากจน และการลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ

2) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของการสร้างพลังอำนาจของชุมชน และการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นฐานรากของการพัฒนาประเทศ

3) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กร ต่าง ๆ ด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการดำเนินงานบนรากฐานของความพอเพียง

4) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะมีความสำคัญยิ่งต่อการปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ

5) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน และเพื่อปรับปรุงนโยบายต่างๆ ให้เหมาะสม

6) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยการพัฒนาคนให้พออยู่พอกิน และอยู่ดีมีสุข ฟังตนเองได้ระดับหนึ่ง มีศักยภาพ มีทางเลือก ทั้งด้านสุขภาพ ความรู้ ทักษะ อาชีพ เสรีภาพ

7) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียน ไม่เอารัดเอาเปรียบ แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตเมตตา และจิตสาธารณะ

ดังนั้น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงเปรียบเสมือนแสงเทียนที่ส่องสว่างให้เห็นหนทางที่จะก้าวเดินต่อไปของแต่ละบุคคล ชุมชน และของประเทศชาติ โดยเป็นแนวทางที่เน้นการเจริญเติบโตที่ค่อยๆ พัฒนาขึ้นตามศักยภาพที่มีอยู่จริง อย่างมีเหตุมีผล เป็นขั้นเป็นตอนด้วยความมั่นคง และเตรียมพร้อมด้วยความไม่ประมาทในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น นับเป็นกระบวนการมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง มากกว่าการสร้างความสำเร็จเติบโตอย่างรวดเร็วแบบ ก้าวกระโดดที่ลอกเลียนแบบมาจากรูปแบบการพัฒนาของสังคมอื่นๆ โดยไม่พิจารณาให้รอบคอบ ซึ่งการมุ่งเน้นแต่ผลลัพธ์ในระยะสั้น มากกว่าความยั่งยืนของการพัฒนา ซึ่งนับเป็นการเสี่ยงต่อความไม่แน่นอนทั้งหลายที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้มาก ปัจจุบันประชาชนชาวไทยทุกระดับในทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม นักวิชาการ ได้ย้อนกลับมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาและดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริของพระองค์ท่านอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น

1.3 องค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความพอเพียง ประกอบด้วย คุณลักษณะ 3 ประการ ดังนี้ (ปรียานุช พิบูลสรารุช, 2551)

1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็น และเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผล ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรมจรรยา และวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบรู้และรอบคอบ

3) ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่

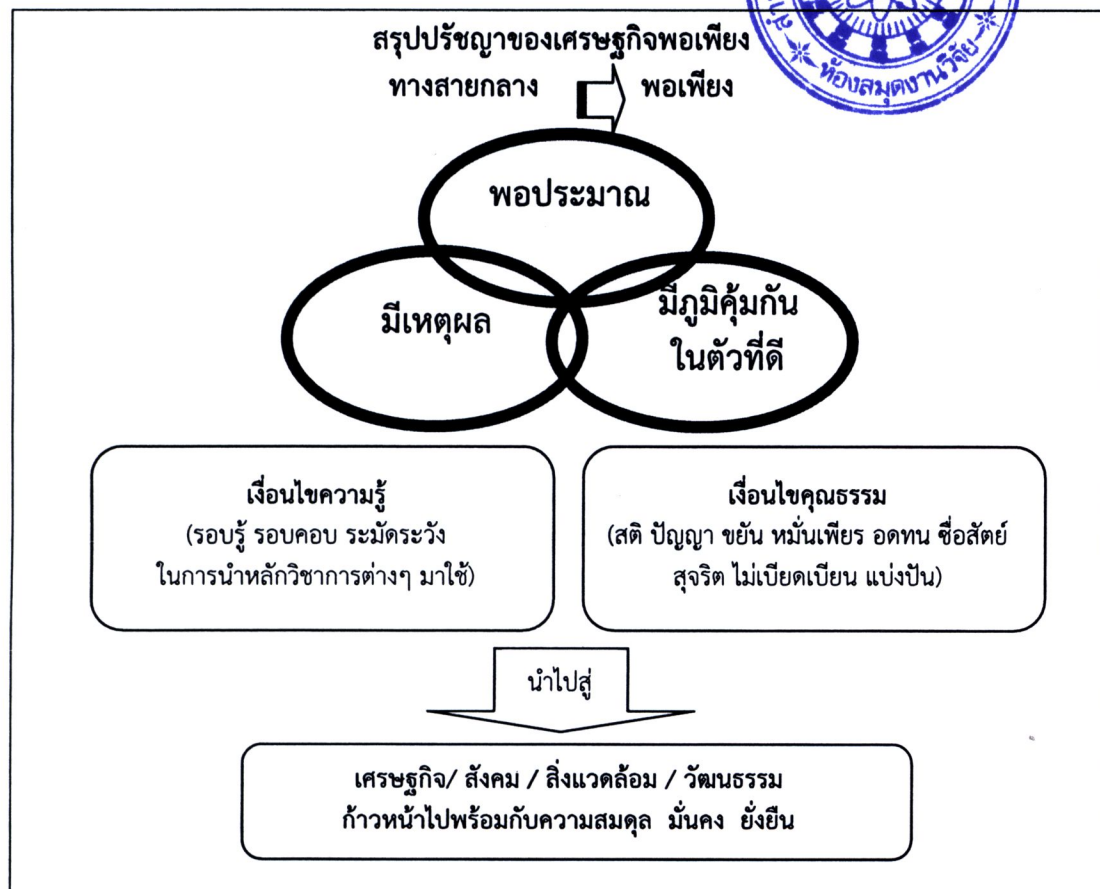
นอกจากนี้ ยังมีเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การตัดสินใจ และการกระทำเป็นไปพอเพียง จะต้องอาศัยทั้งคุณธรรมและความรู้ ดังนี้

1) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมให้เป็นพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วย ด้านจิตใจ คือ การตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสมในการดำเนินชีวิต และด้านการกระทำ คือมีความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ รู้จักแบ่งปัน และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

2) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย การฝึกฝนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบ และความระมัดระวังที่จะนำความรู้ต่างๆ เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และในชั้นปฏิบัติ

เศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการ และแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล และองค์การโดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสภาวะแวดล้อม ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนกัน แบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่างๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์พลังในทางบวก นำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้บางคนเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องปลูกพืชผักหรือการทำเกษตรผสมผสาน นี่คือการเข้าใจที่ไม่ถูกต้องนัก

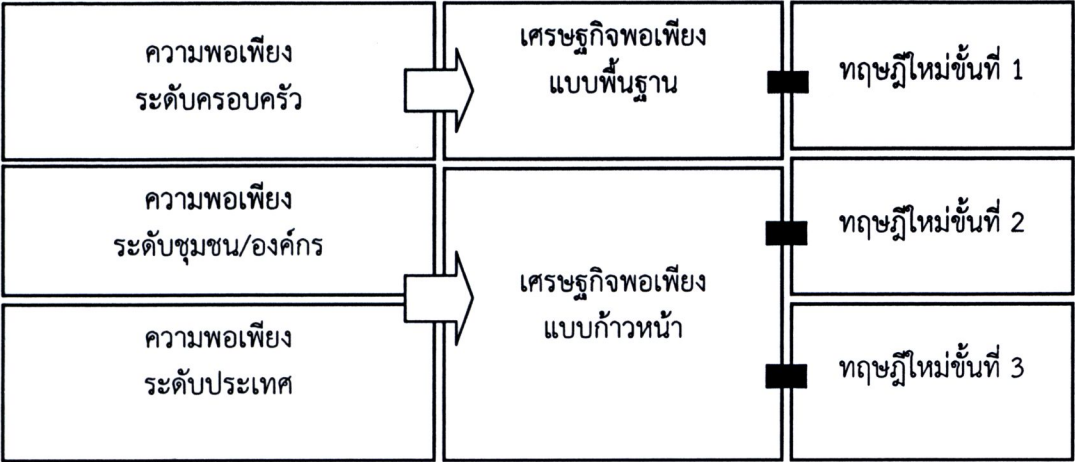
จากการทำการสำรวจความรู้ความเข้าใจของสวนดุสิตโพลในปี 2548 พบว่า มีคนเข้าใจผิดในลักษณะนี้น้อยลง โดยคนไทยประมาณ ร้อยละ 70 รู้จักเศรษฐกิจพอเพียง และส่วนมากเริ่มเข้าใจแล้วว่าไม่ใช่เรื่องการแบ่งพื้นที่ 30 : 30 : 30 : 10 ไม่ใช่เรื่องการปลูกพืชผักสวนครัว และไม่ใช่เรื่องที่ใช้ได้เฉพาะภาคเกษตรหรือเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจรากหญ้าเท่านั้น แต่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องการดำเนินชีวิตของคนทั่วไป ส่วนการตีความและนำไปประยุกต์ใช้นั้นมีแนวคิดที่หลากหลาย ซึ่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสรุปได้ดังภาพประกอบที่ 1 (ปริยานุช พินุลสรารุธ, 2550)

ภาพประกอบที่ 1 องค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาเศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ จะเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองในระดับต่างๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่างๆ โดยอาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียรและความอดทน สติและปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี เศรษฐกิจพอเพียงจึงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่ โดยที่ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ ในขณะที่แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นตอนนั้น เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติ ที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม ดังนั้น ความพอเพียงในแต่ละระดับเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่ในแต่ละชั้นมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งอาจสรุปได้ดังภาพประกอบที่ 2 (ปริยานุช พิบูลสรารุณ, 2550)

ภาพประกอบที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่

1.4 แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยพื้นฐานก็คือ การพึ่งตนเอง เป็นหลักการทำอะไรอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง พิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร ความสมเหตุสมผล และการพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ การสร้างสามัคคีให้เกิดขึ้น บนพื้นฐานของความสมดุลในแต่ละสัดส่วน แต่ละระดับ ครอบคลุมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงจิตใจ และวัฒนธรรม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในระดับบุคคล ครอบครัว ระดับชุมชน ระดับเกษตรกร ระดับนักธุรกิจ และระดับชาติ ฯลฯ

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำได้หลายด้าน และหลายรูปแบบ ไม่มีสูตรสำเร็จ แต่ทุกคนจะต้องพิจารณาปรับใช้ ตามความเหมาะสม ให้สอดคล้องกับเงื่อนไข และสถานะที่ตนเผชิญอยู่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยให้เรา “อุกคิิด” ว่ามีทางเลือกอีกทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความยั่งยืน มั่นคง และสมดุลในระยะยาว ดังตัวอย่างการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านต่างๆ และความสัมพันธ์ระหว่างสัปปุริสธรรม 7 กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่แสดงในตารางที่ 1 และตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ด้าน	การประยุกต์ใช้
ด้านเศรษฐกิจ	ลดรายจ่าย/ เพิ่มรายได้/ใช้ชีวิตอย่างพอควร/ คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ/ มีภูมิคุ้มกันไม่เสี่ยงเกินไป/ การเฝ้าทางเลือกสำรอง
ด้านจิตใจ	มีจิตใจเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้/ มีจิตสำนึกที่ดี/ เอื้ออาทรประนีประนอม/ นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก
ด้านสังคม	ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน/ รู้รักสามัคคี/ สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ/ เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด/ ฟื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด
ด้านเทคโนโลยี	รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม (ภูมิสังคม)/ พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านเองก่อน/ ก่อให้เกิดประโยชน์กับคนหมู่มาก

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างสัปปุริสธรรม 7 กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สัปปุริสธรรม 7	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	คุณลักษณะ	ตัวอย่างการใช้จ่ายอย่างพอเพียง
1. รู้เหตุ 2. รู้ผล	1. ความมีเหตุผล	1. ไม่ประมาท (รอบรู้/มีสติ) 2. รู้สาเหตุ-ทำไม 3. รู้ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 4. รู้ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในด้านต่างๆ	ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล/มีความจำเป็น/ ไม่ใช่สิ่งของเกินฐานะ/ ใช้อย่างคุ้มค่า ประหยัด
3. รู้ตน 4. รู้ประมาณ	2. ความพอประมาณ	1. พอเหมาะกับสภาพของตน 2. พอควรกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ/สังคม ไม่โลภจนเบียดเบียนตัวเองและผู้อื่น/ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	รายจ่ายสมดุลกับรายรับ
5. รู้กาล 6. รู้บุคคล 7. รู้ชุมชน	3. มีภูมิคุ้มกันที่ดี	1. สุขภาพดี 2. พร้อมรับความเสี่ยงต่างๆ (วางแผน/เงินออม/ประกัน) 3. ทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น/สังคม 4. เรียนรู้/พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	มีเงินออม/ แบ่งปันสงเคราะห์ผู้อื่น ทั้งบุคคลที่ใกล้ชิดและสังคมโดยรวม/ทำบุญตามความเชื่อของแต่ละบุคคล

ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียงจึงเริ่มต้นและจบลงที่ "คน" คนซึ่งเป็นทั้งผู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และผู้รับผลจากการเปลี่ยนแปลง นี่คือ จุดเด่นของปรัชญา การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศถือเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำพาประเทศไทยให้ผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจที่กำลังตกสะเก็ดในปัจจุบัน แต่ปัญหาที่ตามมานั้นคือความ "ไม่เข้าใจ" และ "เข้าไม่ถึง" ที่จะนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในชีวิตประจำวัน ของประชาชนทั่วประเทศ ทำให้ดูเหมือนว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังไม่เป็นรูปเป็นร่างมากนัก (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2550)

สรุปได้ว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้น้อมรับและอัญเชิญพระราชดำรัสดังกล่าว มาสังเคราะห์และศึกษาโดยกลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐกิจศาสตร์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ในช่วงปี พ.ศ.2544 – 2546 และสรุปออกมาเป็นนิยามความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2548) เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็น ที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ในการพิจารณาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณา 5 ส่วน ดังนี้ (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2548)

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนียาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อมๆ กัน ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ/ ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะเห็นได้ว่าจะต้องประกอบไปด้วยกรอบความคิดเพื่อชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนทั้งแนวทางปฏิบัติและตัวอย่างการประยุกต์ ที่เกิดขึ้น เน้นการกระทำที่พอประมาณบนพื้นฐานของความมีเหตุผลและการสร้างภูมิคุ้มกันซึ่งจะต้องอยู่บนพื้นฐานของเงื่อนไขของการมีความรอบรู้ รอบคอบระมัดระวังมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ โดยจะทำให้เกิดการพัฒนาและผลของการพัฒนาที่สมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง นำไปสู่ ความยั่งยืนของการพัฒนาต่อไป

2. การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 30 ปี ดังจะเห็นได้ว่า ปรากฏความหมายเป็นเชิงนัยเป็นครั้งแรกในพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในปี 2517 ที่พระองค์ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาบนหลักแนวคิดพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมีพอกิน พอใช้ของคนส่วนใหญ่ โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงการมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชา และการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต

ในช่วงที่ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 นับเป็นบทเรียนสำคัญที่ทำให้ประชาชนเข้าใจถึงผลจากการพัฒนาที่ไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับศักยภาพของประเทศ

พึ่งพิงความรู้ เงินลงทุนจากภายนอกประเทศเป็นหลัก โดยไม่ได้สร้างความมั่นคงและเข้มแข็ง หรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีภายในประเทศ ให้สามารถพร้อมรับความเสี่ยงจากความผันผวนของปัจจัยภายใน และภายนอกจนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย

รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในสังคมไทย อย่างเป็นระบบ ด้วยการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางการศึกษา ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ทักษะ และเจตคติ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

ดังนั้น เพื่อให้การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ จึงนำเสนอแนวทางการดำเนินงาน โดยแบ่งการนำเสนอเป็น 4 ส่วน ได้แก่ แนวนโยบายการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา แนวทางการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา และการสังเคราะห์บทเรียนการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

2.1 แนวนโยบายการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

2.1.1 วัตถุประสงค์

เพื่อให้สถานศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกระดับได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง

2.1.2 วิสัยทัศน์

กระทรวงศึกษาธิการมุ่งพัฒนาสถานศึกษาในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลสู่การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2.1.3 เป้าหมาย

ระยะที่ 1 ปี 2550 กำหนดให้มีสถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ต่ำกว่า 80 แห่ง

ระยะที่ 2 ปี 2551 – 2552 พัฒนาและขยายเครือข่ายสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทุกจังหวัด เป็นจำนวน 800 แห่ง

ระยะที่ 3 ปี 2553 – 2554 พัฒนาให้สถานศึกษาสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาได้ครบทุกแห่งทั่วประเทศ

2.1.4 ยุทธศาสตร์และแนวทางการขับเคลื่อน

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางการขับเคลื่อน

1) ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยแนวทางการนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการการศึกษา

2) จัดทำแนวทางการจัดการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนทุกระดับ โดยสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาตามลำดับ โดยเริ่มให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ระดับบุคคลและครอบครัว รู้จักนำไปประยุกต์ใช้ นำไปขยายผลในครอบครัวและชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ

3) จัดทำแนวทางการจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาบุคลากร

แนวทางการขับเคลื่อน

1) อบรมสัมมนาผู้บริหารการศึกษาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) ฝึกอบรมและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษากลุ่มเป้าหมาย ให้สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการสู่การเรียนการสอนและการบริหารจัดการ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การขยายผลและพัฒนาเครือข่าย

แนวทางการขับเคลื่อน

1) ให้สถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างเข้าไปช่วยเหลือพัฒนาสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ 1 : 10 แห่ง ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ

2) ให้มีระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และส่งเสริม สนับสนุน ประสานการดำเนินงานของเครือข่าย

3) จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศและเชื่อมโยงเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

แนวทางการขับเคลื่อน

1) เผยแพร่การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษา โดยจัดทำสื่อรูปแบบต่างๆ

2) เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3) จัดนิทรรศการแสดงผลงานของสถานศึกษาดีเด่นในด้านการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผล
แนวทางการขับเคลื่อน

ในการติดตามและประเมินผลเพื่อทราบการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการและการพัฒนาเครือข่าย โดยมีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้

1) จัดให้มีคณะกรรมการติดตามประเมินผลระดับกระทรวง ระดับภูมิภาค และระดับสถานศึกษา โดยให้คณะกรรมการมีหน้าที่ติดตาม ประเมินผลและรายงานผล การดำเนินงานในภาพรวม ระดับภูมิภาค และสถานศึกษา

2) กำหนดรูปแบบ แนวทาง เครื่องมือและคู่มือในการติดตามและประเมินผล

2.1.5 ภาพความสำเร็จ

ภาพความสำเร็จการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กำหนดไว้ดังนี้

1) สถานศึกษาในสังกัดนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้บริหารจัดการในสถานศึกษา

2) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3) นักเรียนปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมนำความรู้และมีวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4) ผู้ปกครอง ชุมชน มีวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.1.6 การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีแนวดำเนินการ 2 ส่วน คือ

1) การบริหารสถานศึกษา

2) การจัดการเรียนรู้

2.1) สอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงในหลักสูตรและสาระการเรียนรู้

2.2) ประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.1.7 มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การเรียนการสอนโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน บรรจุในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเข้าใจระบบและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ดังนี้

มาตรฐานช่วงชั้นที่ 1 – 2 ส 3.1(4) เข้าใจระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

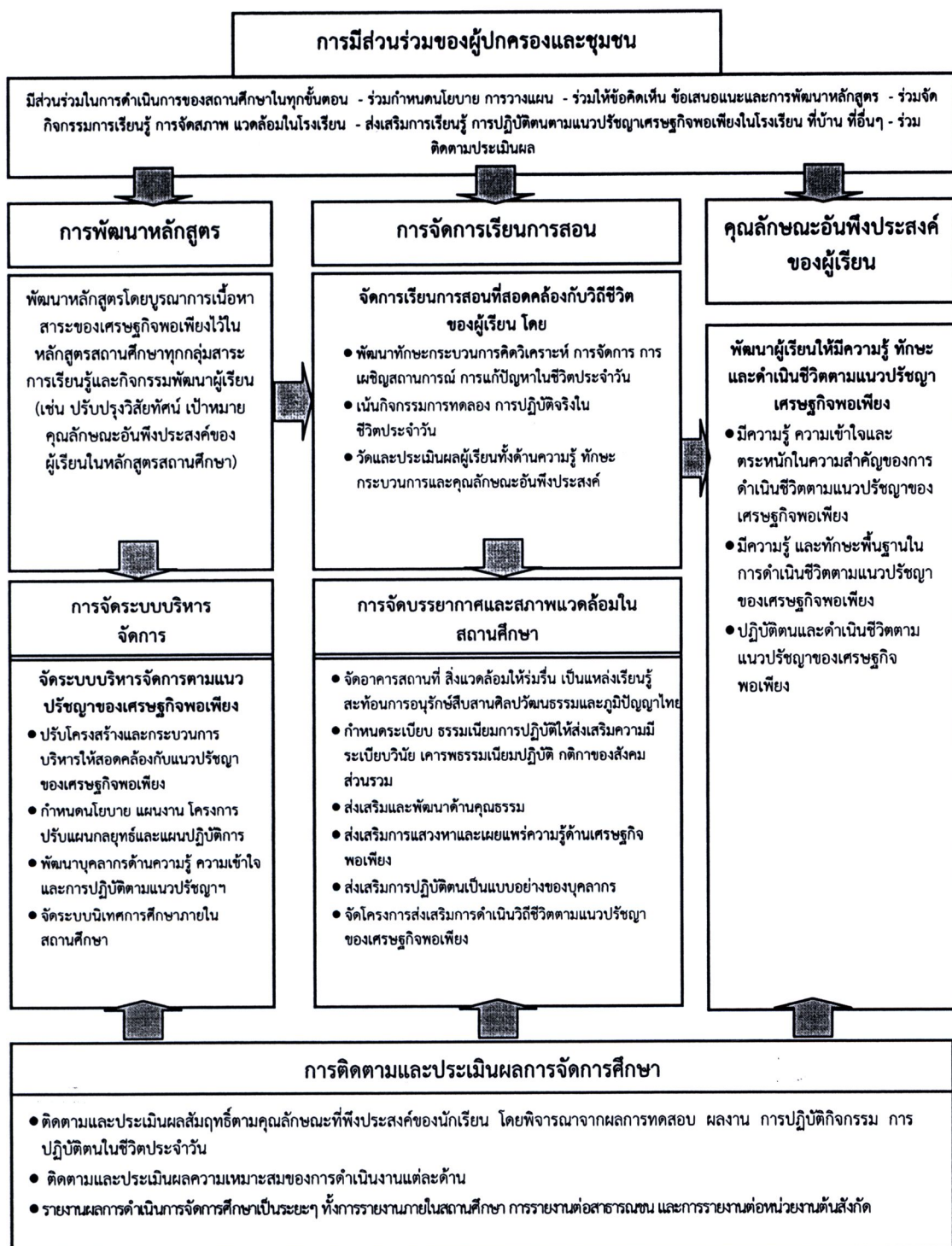
มาตรฐานช่วงชั้นที่ 3 – 4 ส 3.1(5) เข้าใจเกี่ยวกับระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

หลักคิดและหลักปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถบูรณาการแบบสหวิทยาการ หรือบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 สาระคือ ภาษาไทย/คณิตศาสตร์/วิทยาศาสตร์/ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา/ การงานอาชีพและเทคโนโลยี/ ศิลปะ/ ภาษาต่างประเทศ

สรุปได้ว่า จากแนวนโยบายการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ากระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาทุกแห่งได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา โดยได้กำหนดกรอบทิศทางการดำเนินงานให้สถานศึกษานำสู่การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย วัตถุประสงค์ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน สภาพความสำเร็จ แนวทางการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และกระบวนการบริหารจัดการที่เป็นระบบ เพื่อสนับสนุนให้การขับเคลื่อนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จากการสังเคราะห์บทเรียนของสถานศึกษาพอเพียงที่ผ่านการประเมินในปี 2550 จำนวน 135 โรงเรียน สรุปได้ดังภาพประกอบที่ 3 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ภาพประกอบที่ 3 ขั้นตอนการดำเนินงานสู่สถานศึกษาพอเพียง

จากภาพประกอบที่ 3 ขั้นตอนการดำเนินงานสู่สถานศึกษาพอเพียง มีแนวทางการดำเนินงานจำแนกแต่ละด้าน ดังนี้

2.2.1 การบริหารจัดการภายในสถานศึกษา

สถานศึกษาควรมีการจัดระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เอื้อต่อการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวทาง ดังนี้

1) ทบทวน ปรับปรุง พัฒนาโครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการให้สอดคล้องหรือรองรับการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

2) กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม และการปรับปรุงเพิ่มเติมหรือจัดทำแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้ครอบคลุมการพัฒนาการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษามีการดำเนินการตามแผนอย่างเป็นระบบ และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

3) พัฒนาบุคลากร ทั้งผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความพร้อมในการดำเนินการตามระบบ การบริหารจัดการที่เปลี่ยนแปลง และการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4) จัดระบบการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการและกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา

2.2.2 การพัฒนาหลักสูตร

สถานศึกษาควรมีการพัฒนาหรือบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษา ตามขั้นตอนดังนี้

1) สถานศึกษานำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพิจารณา ปรับปรุง หรือเพิ่มเติมวิสัยทัศน์ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในหลักสูตรสถานศึกษา

2) สถานศึกษาทบทวนเนื้อหาสาระสำคัญทั้ง 8 กลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งกิจกรรมเสริมที่เคยจัดการศึกษาและเห็นว่าสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3) กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุงหรือเพิ่มเติมมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของหลักสูตรสถานศึกษาที่ปรับปรุงหรือเพิ่มเติม

4) กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุง เพิ่มเติม หรือจัดทำสาระการเรียนรู้ หน่วยการจัดการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น

2.2.3 การจัดการเรียนการสอน

สถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในวิถีชีวิตประจำวัน โดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

- 1) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด วิเคราะห์ จัดการ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา ฯลฯ ที่เริ่มจากชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงสู่ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก
- 2) จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นการทดลอง การปฏิบัติจริงทั้งในสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา ทั้งในรูปของการจัดทำโครงการ โครงการงาน และอื่นๆ ทั้งการศึกษารายบุคคลและเป็นกลุ่ม
- 3) วัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ (knowledge) ทักษะกระบวนการ (process) และเจตคติ (attitude)

2.2.4 การจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา

สถานศึกษาควรจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ ปลูกฝังหล่อหลอมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเอื้อต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

- 1) จัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เน้นความร่มรื่น ประโยชน์ใช้สอย เป็นแหล่งเรียนรู้ และอนุรักษ์สืบสานทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย
- 2) กำหนดระเบียบ ธรรมเนียมการปฏิบัติในสถานศึกษา ที่ส่งเสริมความมีระเบียบวินัย เคารพธรรมเนียมปฏิบัติ กติกาของสังคมส่วนรวม เช่น การเข้าต่อแถวในการรับประทานอาหาร การแต่งกาย การใช้ทรัพยากรร่วมกัน ฯลฯ
- 3) ส่งเสริมและพัฒนาบรรยากาศด้านคุณธรรม เช่น การทำบุญ การบริจาค การปฏิบัติกิจทางศาสนา การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การยกย่องส่งเสริมผู้กระทำความดี การส่งเสริมแบ่งปัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฯลฯ
- 4) ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ และเผยแพร่ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดการแข่งขัน การหาความรู้โดยสื่อเทคโนโลยีและอื่นๆ
- 5) ส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหาร ครูและบุคลากรในสถานศึกษา
- 6) จัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนและการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.2.5 การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

สถานศึกษาควรให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ในขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอน ตามแนวทางดังนี้

- 1) ร่วมกำหนดแนวนโยบายและการวางแผน

- 2) ร่วมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร
- 3) ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดสภาพและบรรยากาศภายใน

สถานศึกษา

4) ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ในสถานศึกษา ที่บ้าน และสถานที่อื่นๆ

- 5) ร่วมติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

2.2.6 การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

สถานศึกษาควรจัดให้มีการติดตาม และประเมินผลการดำเนินการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

- 1) ติดตามและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยพิจารณา

จาก

- (1) ผลการทดสอบความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานด้านเศรษฐกิจพอเพียง
- (2) ผลงานและการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน
- (3) การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของผู้เรียน
- (4) ผลการประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุก

ภาคส่วน

2) ติดตามและประเมินผลความเหมาะสมของการดำเนินการในกระบวนการ
ขั้นตอนและกิจกรรมการดำเนินการในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดระบบบริหารจัดการ การให้
ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และการประเมิน
คุณลักษณะของผู้เรียนอันพึงประสงค์

3) จัดให้ระบบการรายงานผลการดำเนินงานเป็นระยะๆ ทั้งการรายงาน
ภายในสถานศึกษา การรายงานต่อสาธารณชน และการรายงานหน่วยงานต้นสังกัดตามลำดับ

2.2.7 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

สถานศึกษาควรมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝัง เสริมสร้างให้ผู้เรียนมี
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1) มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและตระหนักใน
ความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

(1) มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและความ
เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจทั่วไป

(2) มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง

(3) เห็นประโยชน์และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตาม
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนา
ตนเอง พัฒนากลุ่ม และพัฒนาสังคม

2) มีความรู้ และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

(1) มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการพัฒนาอาชีพ เช่น การเกษตร การผลิตและจำหน่ายสินค้า การดำเนินธุรกิจ การใช้จ่ายและการออม ฯลฯ

(2) ใช้และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ได้ประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน

(3) สืบสานและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

(4) รักและภาคภูมิใจในความเป็นไทย

3) ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

(1) ปฏิบัติตนให้มีความพอประมาณ รู้จักการประมาณตน รู้จักศักยภาพของตนเองที่มีอยู่

(2) ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล ปฏิบัติสิ่งต่างๆบนพื้นฐานของความมีสติปัญญายึดทางสายกลางในการปฏิบัติ

(3) มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ

4) มีความรอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง สามารถคิดวิเคราะห์และปฏิบัติด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง

5) ปฏิบัติตนและดำเนินวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน เพียรพยายาม มีสติปัญญา มีวินัย พึ่งตนเอง แบ่งปัน เอื้ออาทร รับผิดชอบและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

กล่าวโดยสรุป แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา เป็นขั้นตอนการดำเนินงานของสถานศึกษาพอเพียงภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ทั้งในด้านการจัดระบบบริหารจัดการภายในสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา และการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา

2.3 การจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การปลูกฝังจิตสำนึกเยาวชนให้เห็นถึงประโยชน์จากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยสอดแทรกเนื้อหาหรือเพิ่มบทเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในวิชาต่างๆ ในหลักสูตรการเรียนภาคบังคับของนักเรียนในทุกระดับชั้น จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกันบนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้นักเรียนสามารถจดจำหลักการเหล่านั้น ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (learning by doing) ได้อย่างแม่นยำขึ้น

การจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาคที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษามายูบรวมการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ และผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม ประกอบด้วย ผลการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้และจำนวนเวลา สำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยแล้วผู้เรียนสามารถบรรลุผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี/ รายภาค ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้มีประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นต้องเริ่มจากการปรับปรุงวิสัยทัศน์

พันธกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

2.3.1 กำหนดวิสัยทัศน์

สถานศึกษาจำเป็นต้องปรับปรุงวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ท่วง 2 เงื่อนไข คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ภายใต้เงื่อนไขความรู้ (รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) เงื่อนไขคุณธรรม (ซื่อสัตย์ สุจริต อดทน เพียร มีสติ ปัญญา) ซึ่งจะนำไปสู่วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ที่สมดุล มั่นคง ยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ต้องเกิดขึ้นจากความร่วมมือร่วมใจของผู้มีส่วนร่วม (stake holder) ของทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2.3.2 กำหนดพันธกิจ

การกำหนดพันธกิจเป็นการแสดงวิธิดำเนินการของสถานศึกษาเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์และนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติต่อไป เป็นการวิเคราะห์วิสัยทัศน์เพื่อกำหนดข้อความที่แสดงถึงสิ่งสำคัญ คือ

- 1) วิธิดำเนินการ
- 2) ผู้รับประโยชน์และบริการโดยตรง
- 3) ลักษณะผลผลิตและบริการ
- 4) ประโยชน์ที่จะได้รับจากสาระการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง

- 5) ความเชื่อ ค่านิยมพื้นฐานในการดำเนินงานของบุคลากร
- 6) หลักการพื้นฐานขององค์กร

2.3.3 กำหนดเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

เป้าหมาย เป็นความคาดหวังด้านคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่สถานศึกษากำหนดและสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งการกำหนดเป้าหมายมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1) ศึกษาจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษาว่ามีความคาดหวังให้ผู้เรียนเป็นอย่างไร

2) ศึกษา วิเคราะห์วิสัยทัศน์ของสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่กำหนดไว้ว่ากำหนดภาพอนาคตหรือความคาดหวังต่อผู้เรียนอย่างไรบ้างคาดหวังต่อผู้เรียนอย่างไรบ้าง มีส่วนใดบ้างที่เพิ่มเติมหรือแตกต่างจากจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะส่วนที่เป็นจุดเน้นจุดเด่นของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงส่วนที่เป็นความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น เขียนแยกประเด็นให้ชัดเจน

3) ศึกษา วิเคราะห์ภารกิจของสาระการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ที่กำหนดไว้ ว่าภารกิจที่กำหนดไว้แต่ละด้านสามารถส่งเสริมสนับสนุนให้การพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุความสำเร็จในด้านใดบ้างเขียนระบุประเด็นให้ชัดเจน

4) นำประเด็นต่างๆ ที่เขียนไว้ในข้อ 1-3 มาเรียบเรียงเป็นเป้าหมายของสาระการเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเขียนเป็นความคาดหวังที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นเมื่อจบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5) ตรวจสอบเป้าหมายของสาระการเรียนรู้ ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

(1) เขียนเป็นคุณภาพของผู้เรียนที่ต้องการให้เกิดขึ้นเมื่อจบการศึกษา

(2) ครอบคลุมจุดหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

(3) สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสาระการเรียนรู้ และมาตรฐานการเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(4) สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

(5) สอดคล้องกับภารกิจของสาระการเรียนรู้ ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.3.4 กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาสามารถกำหนดขึ้นได้ โดยยึดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรสถานศึกษา ตามความต้องการโดยสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมดังกล่าวให้แก่ผู้เรียนเพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ โดยเน้นให้สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการวินิจฉัย เพื่อการปรับปรุงพัฒนาและการส่งต่อ ทั้งนี้ ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องร่วมกันประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปีหรือรายภาค ควรได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1) สสำรวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของโรงเรียนด้านผู้เรียน เอกลักษณ์ ค่านิยม การยอมรับ ความคาดหวังที่มีต่อผู้เรียน และสภาวะวิกฤตด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของผู้เรียนจากกรรมการสถานศึกษา ครูอาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) วิเคราะห์สภาพความจำเป็นของการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3) กำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งอาจเป็นคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม เพิ่มเติมจากส่วนที่เป็นคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่กำหนดไว้แล้วในจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานหรืออาจซ้ำกับที่กำหนดไว้แล้วก็ได้หากสถานศึกษาพิจารณาแล้วว่าเป็นคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่จำเป็นต้องพัฒนาให้เกิดผลอย่างจริงจัง

4) เนื่องจากคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ต้องกำหนดขึ้นนี้ กำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การจบหลักสูตร ที่จะต้องมีการประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนา สถานศึกษาจะต้องวางแผนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่กำหนด ซึ่งอาจกำหนดให้กลุ่ม

สาระการเรียนรู้ต่างๆ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้ช่วยพัฒนาในกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นหรือสถานศึกษาอาจมีโครงการหรือกิจกรรมเฉพาะขึ้นเพื่อพัฒนาโดยตรงก็ได้ โดยวางแผนการประเมินเป็นระยะเพื่อให้เห็นพัฒนาการ มีการปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างแท้จริง

5) การกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ควรกำหนดเฉพาะคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เห็นว่าสำคัญ จำเป็นที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเอกลักษณ์ค่านิยมและความคาดหวังที่มีต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง ไม่ควรกำหนดมากเกินไป เพราะจะเป็นภาระต่อการจัดเกณฑ์ตัวชี้วัด การวางแผนพัฒนาและการประเมิน

2.3.5 จัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้

การจัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้มีแนวทางในการพิจารณา ดังนี้

1) สาระหลักของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ภายใต้มาตรฐาน ส. 3.1 ซึ่งกำหนดให้ “เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ”

2) การจัดทำหน่วยการเรียนรู้เริ่มจากการจัดทำร่างหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง โดยกำหนดมาตรฐานเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสาระเรียนรู้วิชาต่างๆ ในแต่ละชั้น แล้วจึงจัดทำหน่วยการเรียนรู้หลัก ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการ หลักคิดและหลักปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถบูรณาการแบบสหวิทยาการ หรือบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้อีก 7 กลุ่มสาระ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษาและพลศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี ศิลปะ และภาษาต่างประเทศ หรืออาจใช้หน่วยการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้อื่นๆ เป็นหลักแล้วบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไป นอกจากนี้ยังสามารถจัดทำเป็นหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปด้วย

3) การจัดทำหน่วยการเรียนรู้/ แผนการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เคร่งครัดรูปแบบของการเขียนหน่วย/ แผนการเรียนรู้ ปรับได้ตามธรรมชาติของวิชา ระดับชั้น ตามบริบทของโรงเรียน แต่ขอให้คงหัวข้อสำคัญได้แก่ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/ แหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

4) การจัดทำหน่วยการเรียนรู้/ แผนการจัดการเรียนรู้ เน้นกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง โดยต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ในแต่ละช่วงชั้น ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 เน้นให้เด็กใช้ชีวิตพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว รู้จักช่วยเหลือตนเอง และรู้จักช่วยเหลืองานในครอบครัว แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน ช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักวิเคราะห์รายรับ-รายจ่ายของตนเอง สอนให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งของ ตระหนักถึงคุณค่าของเงินทอง จะได้ฝึกนิสัยประหยัด ฝึกจิตสำนึกและนิสัยพอเพียง ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 1

ประถมศึกษาปีที่ 1	ประถมศึกษาปีที่ 2	ประถมศึกษาปีที่ 3
1. รู้จักช่วยเหลือตนเอง	1. ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองและ ครอบครัวอย่างมีความรับผิดชอบ	1. รู้จักช่วยเหลือครอบครัวและ ชุมชน
2. ใช้ทรัพยากรอย่าง ประหยัด	2. รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและ คุ้มค่า	2. รู้จักเลือกใช้ทรัพยากรอย่าง ประหยัดและคุ้มค่า
3. รู้จักการออม	3. มีวินัยในการใช้จ่าย	3. วิเคราะห์รายรับ-รายจ่าย ของ ตนเอง
4. รู้จักการแบ่งปัน สิ่งของที่มีให้กับผู้อื่น	4. รู้จักการแบ่งปันสิ่งของ ช่วยเหลือผู้อื่น	4. รู้จักเสียสละแบ่งปันทรัพยากร ที่ มีประโยชน์ต่อส่วนรวม
	5. ปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจ พอเพียงอย่างมีความสุข	5. ซินชมและปฏิบัติตนตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียง

ช่วงชั้นที่ 2 ฝึกให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้หลักความพอเพียงในโรงเรียนและมี
ส่วนร่วมในการสร้างความพอเพียงระดับโรงเรียนและชุมชนใกล้เคียงโดยเริ่มจากการสำรวจทรัพยากร
ต่างๆ ในโรงเรียนและชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรต่างๆ ทั้งด้านวัตถุ เศรษฐกิจ
สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้วิถีชีวิต ของ
ชุมชน และเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 2

ประถมศึกษาปีที่ 4	ประถมศึกษาปีที่ 5	ประถมศึกษาปีที่ 6
1. เข้าใจหลักการปฏิบัติตนตาม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปประยุกต์ ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้	1. ปฏิบัติตนตามหลัก แนวคิดของเศรษฐกิจ พอเพียง	1. เข้าใจระบบและวิธีการ ดำเนินงานขององค์กรใน โรงเรียน/ชุมชนตามหลัก แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง
2. สำรวจสภาพปัญหาทรัพยากร สิ่งแวดล้อมในชุมชนและเสนอ แนวทางแก้ปัญหา	2. วิเคราะห์การใช้ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมอย่าง สมดุลในชุมชน	2. รู้จักใช้ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมตามหลักแนวคิด ของเศรษฐกิจพอเพียง
3. เข้าใจสภาพรายรับ – รายจ่าย ของตนเองและวางแผนการใช้ จ่ายตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจ พอเพียง	3. เข้าใจสภาพรายรับ- รายจ่าย ของครอบครัว และนำหลักคิดของ เศรษฐกิจพอเพียงมาลด รายจ่าย และเพิ่มรายได้ ให้ครอบครัว	3. วิเคราะห์วางแผนและจัดทำ บันทึก รายรับ - รายจ่ายของ ตนเองและครอบครัวอย่างมี ประสิทธิภาพ

ประถมศึกษาปีที่ 4	ประถมศึกษาปีที่ 5	ประถมศึกษาปีที่ 6
4. สำรวจและเห็นคุณค่าของ ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	4. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และเผยแพร่ภูมิปัญญา ท้องถิ่นของชุมชน	4. รวบรวมองค์ความรู้ของภูมิ ปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวัน

ช่วงชั้นที่ 3 ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชนมีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน สามารถสำรวจและวิเคราะห์ความพอเพียงในระดับต่างๆ และในมิติต่างๆ ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในชุมชนใกล้เคียง เห็นคุณค่าของการใช้หลักพอเพียงใน การพัฒนาชุมชน และสามารถนำหลักการพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน จน นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่ความพอเพียงได้ในที่สุด ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 3

มัธยมศึกษาปีที่ 1	มัธยมศึกษาปีที่ 2	มัธยมศึกษาปีที่ 3
1. รู้และเข้าใจ ประวัติความเป็นมา ความหมายและ หลักแนวคิดปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง	1. สำรวจและวิเคราะห์ปัญหา ของชุมชนด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม หรือ วัฒนธรรมบนพื้นฐานของ หลักแนวคิดปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจแนวทางพัฒนาชุมชน ด้านสังคมเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม หรือวัฒนธรรม ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง
2. สามารถนำหลักการ แนวคิด และปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการทรัพยากรที่มี อยู่ของตนเองครอบครัว และชุมชนอย่างสมดุลและ ยั่งยืน	2. เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาใน ชุมชน ด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม หรือวัฒนธรรม ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง	2. มีส่วนร่วมในการพัฒนา ชุมชน ด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม หรือ วัฒนธรรม โดยใช้หลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง

ช่วงชั้นที่ 4 เตรียมคนให้เป็นคนที่ดี สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติได้ โดยเน้นเข้าใจความพอเพียงระดับประเทศและการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ เช่น การวิเคราะห์สถานการณ์การค้าระหว่างประเทศ หรือการศึกษาศถานการณ์สิ่งแวดล้อม สภาพปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างไร ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 4

มัธยมศึกษาปีที่ 4	มัธยมศึกษาปีที่ 5	มัธยมศึกษาปีที่ 6
1. เข้าใจและวิเคราะห์การบริหารจัดการองค์การ วิสาหกิจชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจและวิเคราะห์การพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจและวิเคราะห์การพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปได้อย่างสมดุล ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยยึดหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. ตระหนักในความสำคัญของการบริหารจัดการองค์การ วิสาหกิจชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	2. ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	2. ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้ก้าวหน้าไปได้อย่างสมดุล
3. นำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง	3. นำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อประโยชน์ของสังคมและประเทศชาติ	3. นำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

อย่างไรก็ดี หลังจากที่ได้ศึกษาได้ปรับปรุงวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนแล้ว ขั้นตอนต่อไปเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่จะจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการ เพื่อนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่กิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งในที่นี้จะนำเสนอตัวอย่างการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นแกน ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

1. วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2. วิเคราะห์สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ มาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้น ส.3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภคการใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของ เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาระ/ มาตรฐาน/ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับหลักแนวคิดของปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง

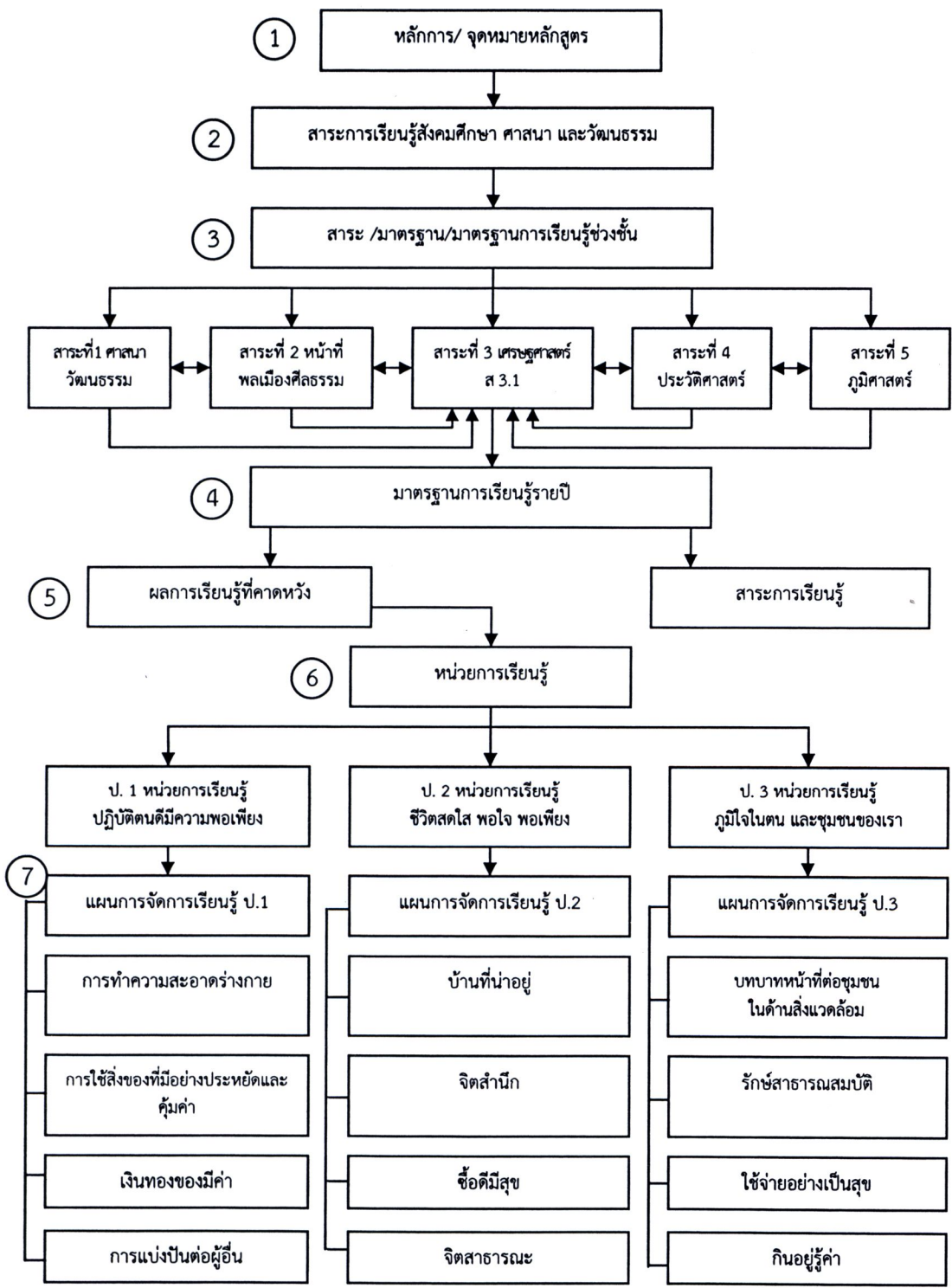
4. จัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียงรายปี (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3)

5. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้

6. จัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง

7. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

เพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น จึงนำเสนอรายละเอียดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในช่วงชั้นที่ 1 ดังภาพประกอบที่ 4 (คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการ, 2550)

ภาพประกอบที่ 4 การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สิ่งสำคัญคือ สถานศึกษาจะต้องเริ่มต้นจากการปรับปรุงวิสัยทัศน์ของหลักสูตรสถานศึกษา โดยการบูรณาการ หน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งเริ่มจากการปรับเปลี่ยน วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน การ จัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้

2.4 แนวทางการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

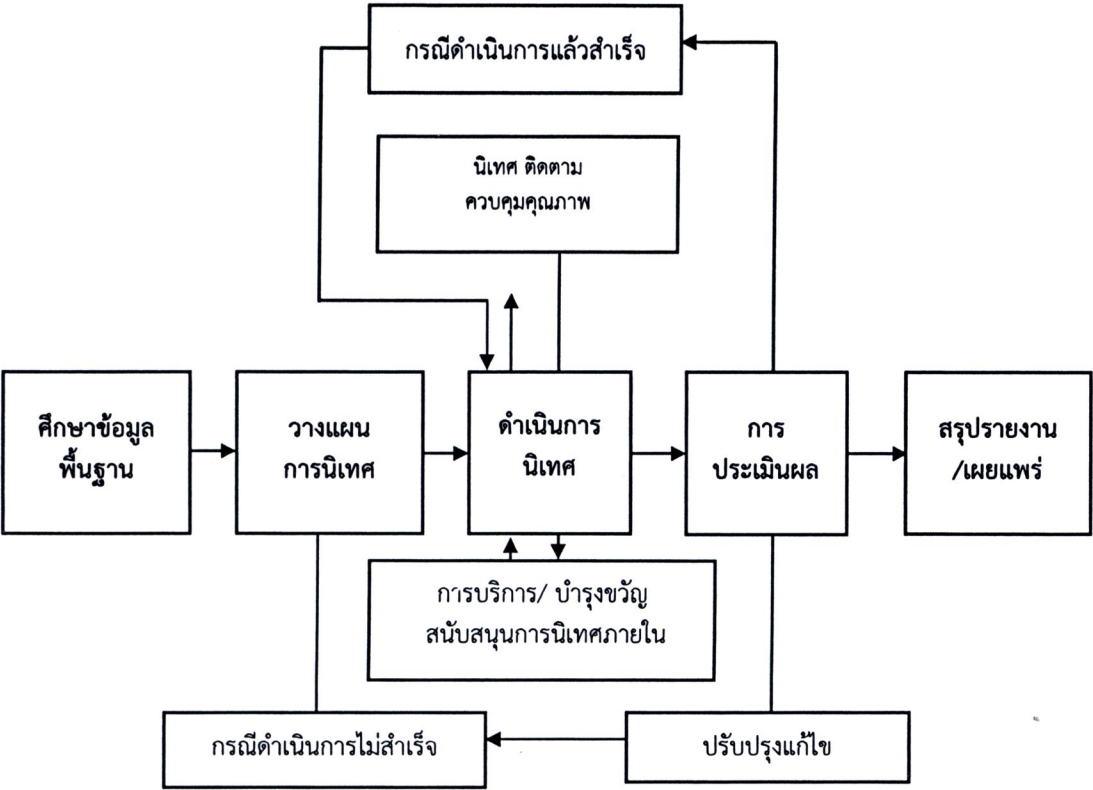
การดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จและบรรลุผลได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้น มีองค์ประกอบสำคัญนอกจากต้องใช้การบริหารจัดการ และการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การนิเทศถือว่าเป็นวิธีการพัฒนาคุณภาพหนึ่งที่จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ดังนั้น บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนต้องรวมพลังกันส่งเสริม สนับสนุน ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และนิเทศการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

2.4.1 ความหมายของการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

การนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา หมายถึง การกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุน ติดตาม กำกับ ตรวจสอบ ประเมินผล การดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ ให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องประสานงาน และร่วมมือกันในการส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ นิเทศ และ ประเมินผลการดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

2.4.2 ขั้นตอนการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

ในการดำเนินการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา มีลำดับขั้นตอนดังภาพประกอบที่ 5

ภาพประกอบที่ 5 ขั้นตอนการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

รายละเอียดการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงานและ กิจกรรม ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ขั้นตอนการดำเนินงานและกิจกรรมการนิเทศ

ขั้นตอนการดำเนินงาน	กิจกรรมสำคัญที่ปฏิบัติในสถานศึกษา
1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 1.1 จัดให้มีเครื่องมือ - แบบสอบถามผู้บริหาร ครู - แบบสำรวจสภาพพื้นฐาน ฯลฯ	1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 1.1 ศึกษาข้อมูลโดยใช้วิธี - สัมภาษณ์ - สอบถาม - สำรวจ ฯลฯ

ตารางที่ 7 ขั้นตอนการดำเนินงานและกิจกรรมการนิเทศ (ต่อ)

ขั้นตอนการดำเนินงาน	กิจกรรมสำคัญที่ปฏิบัติในสถานศึกษา
1.2 กำหนดแหล่งข้อมูล 1.3 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับจุดที่จะต้องพัฒนาของสถานศึกษาต่าง ๆ 1.4 วิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศ	1.2 วิเคราะห์ข้อมูล/ กำหนดจุดที่จะต้องพัฒนาร่วมกับสถานศึกษาวิเคราะห์จุดที่จะต้องพัฒนาเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ 1.3 รวบรวมข้อมูลที่เป็นจุดพัฒนาเพื่อนำไปวางแผนสนับสนุนและพัฒนาต่อไป
2. วางแผนการนิเทศ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง	2. การร่วมวางแผนในการพัฒนา 2.1 สร้างความตระหนัก 2.2 ร่วมกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนางาน 2.3 ร่วมประชุมกำหนดรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานกับโรงเรียน 2.4 ให้ความรู้ ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะกิจกรรมต่าง ๆ 2.5 ร่วมจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน/รายงาน 2.6 รวบรวมข้อมูลที่เป็นจุดพัฒนาเพื่อนำไปวางแผนสนับสนุนและพัฒนาต่อไป
3. ดำเนินการนิเทศเพื่อพัฒนางาน 3.1 นิเทศ ติดตาม ควบคุมคุณภาพ 3.2 บริการ บำรุงขวัญ กำลังใจ 3.3 สนับสนุนการนิเทศภายใน	3. การนิเทศเพื่อพัฒนางานในสถานศึกษา 3.1 ศึกษาผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา 3.2 เสนอแนะนวัตกรรม สื่อ เครื่องมือในการพัฒนาโดยการอธิบาย สาธิต และร่วมปฏิบัติ 3.3 รวบรวมปัญหา และข้อเสนอแนะ เพื่อดำเนินการสนับสนุน 3.4 ใช้เทคนิคนิเทศที่หลากหลายตามบริบทของสถานศึกษา และปัญหาที่พบ 3.5 สนับสนุนให้เกิดการนิเทศภายในอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 7 ขั้นตอนการดำเนินงานและกิจกรรมการนิเทศ (ต่อ)

ขั้นตอนการดำเนินงาน	กิจกรรมสำคัญที่ปฏิบัติในสถานศึกษา
4. ประเมินการดำเนินงาน โดย 4.1 ประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา 4.2 วางแผนในการนำเสนอ ผลงานให้เกิดความภาคภูมิใจแก่สถานศึกษา	4. การนิเทศเพื่อนำเสนอผลงานให้เกิดความภาคภูมิใจ 4.1 ประเมินสภาพความสำเร็จของสถานศึกษา 4.2 รวบรวมกิจกรรม/ความสำเร็จที่สถานศึกษาภาคภูมิใจ 4.3 นำผลการประเมินไปเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนา
5. สรุปผลการดำเนินงาน และแนวทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	5. สรุปผลการดำเนินงาน 5.1 จัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงาน 5.2 เผยแพร่ผลงาน/ยกย่องเชิดชูเกียรติ (จัดนิทรรศการ/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้/ การจัดการความรู้)

ในการนิเทศการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาต้องดำเนินการใน 4 ด้าน ประกอบด้วย คือ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา

1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

สภาพความสำเร็จ

สถานศึกษามีระบบบริหารจัดการศึกษาโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน

สาระการนิเทศ

การนิเทศด้านบริหารจัดการมีสาระการนิเทศ ประกอบด้วย

- 1.1) ด้านการวางแผน
- 1.2) ด้านวิชาการ
- 1.3) ด้านงบประมาณ
- 1.4) ด้านอาคารสถานที่
- 1.5) ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

สภาพความสำเร็จ

สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้บูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกระดับชั้น นำสู่ความสมดุลด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

สาระการนิเทศ

การนิเทศด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนมีสาระการนิเทศ ประกอบด้วย

- 2.1) การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน
- 2.2) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.3) สื่อและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.4) ผู้เรียนมีความรู้ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.5) การวัดและประเมินผล

3) ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สภาพความสำเร็จ

สถานศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้เกื้อกูล ส่งเสริมการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมสนองความสนใจ ความถนัด ความสามารถ และความต้องการของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สาระการนิเทศ

การนิเทศด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีสาระการนิเทศ ประกอบด้วย

3.1) กิจกรรมแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คัดกรองจำแนกกลุ่มนักเรียน การเยี่ยมบ้าน จัดกิจกรรมโฮมรูม ประชุมผู้ปกครอง ทำจดหมายข่าว จัดกิจกรรมป้องกัน/แก้ไข/ช่วยเหลือ การส่งต่อ บริการให้คำปรึกษา บริการสนเทศ บริการจัดวางตัวบุคคล ฯลฯ

3.2) กิจกรรมนักเรียน เช่น ลูกเสือ-เนตรนารี ยุวกาชาดและผู้นำเพื่อประโยชน์และรักษาดินแดน ฯลฯ

3.3) กิจกรรมส่งเสริมความเป็นเลิศ เช่น ชมรม ชุมนุม โครงการ การประกวด การแข่งขันทักษะทางวิชาการ ฯลฯ

4) ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา

สภาพความสำเร็จ

ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องมีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมนำความรู้ และมีวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และผู้ปกครอง ชุมชน มีวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สาระการนิเทศ

การนิเทศด้านการพัฒนาบุคลากรมีสาระการนิเทศ ประกอบด้วย

- 4.1) การสร้างความตระหนักและเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 4.2) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 4.3) การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5.4.3 เครื่องมือสำหรับการนิเทศ

เครื่องมือสำหรับการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษามีหลายชนิด ซึ่งในที่นี้
นำเสนอ 2 ชนิด ดังนี้

- 1) เครื่องมือสำหรับการประเมินตนเองเพื่อพัฒนาการดำเนินงานของ
สถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) เครื่องมือสำหรับติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงสู่สถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

โดยสรุปแล้วจะเห็นว่า การนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา เป็นการกระตุ้น ส่งเสริม
สนับสนุน ติดตาม กำกับ ตรวจสอบประเมินผล การดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงในสถานศึกษา โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ ให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
ประสานงาน และร่วมมือกันในการส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ นิเทศ และ
ประเมินผลการดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา โดยมีขั้นตอน คือ
การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การวางแผนการนิเทศ การดำเนินการนิเทศ การประเมินผล และการ
รายงานสรุปผล/เผยแพร่ ภายใต้องค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้าน
หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนาบุคลากรของ
สถานศึกษา

3. การสร้างสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

3.1 ความหมายของสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น หมายถึง รายละเอียดของข้อมูล เนื้อหาความรู้ องค์ความรู้
ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นในด้านต่างๆ ทั้งสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ประวัติความ
เป็นมา สภาพเศรษฐกิจ สังคม การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี
ภูมิปัญญา ตลอดจน สภาพปัญหาและสิ่งที่ควรได้รับการถ่ายทอดพัฒนาในชุมชน และสังคมนั้นๆ
ที่สถานศึกษากำหนดขึ้น เพื่อจะนำไปใช้ในการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เรียนรู้ท้องถิ่นของตน โดย
อยู่บนฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบไปด้วย แนวคิดหลัก ในด้านของการดำรงอยู่
และการปฏิบัติตนของประชาชนทุกด้าน ตั้งแต่ระดับครอบครัว จนถึงระดับประเทศ ทั้งในการพัฒนา
ประเทศ ได้ดำเนินทางสายกลาง โดยเฉพาะ การพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งมีเป้าหมายมุ่งให้เกิดความสมดุล
พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อยู่บนหลักการของความพอประมาณ ความมีเหตุผล การ
สร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ต่อการมีผลกระทบใดๆ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน
อยู่บนเงื่อนไขในเรื่องของความรอบรู้และคุณธรรม (ลัทธิ ศีลน้อย & อริย ๑๐ ประการ) และ
อังคณา ตุงคะสมิต, ม.ป.ป.)

3.2 ความจำเป็นของการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา

จากนโยบายของการศึกษาระดับประเทศ ทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10 ที่กำหนดเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจ ให้เป็นจุดเริ่มต้นของการนำแนวคิด
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุไว้ในหลักสูตรอย่างชัดเจน และเมื่อวิเคราะห์ถึงลักษณะของสาระการ
เรียนรู้ท้องถิ่น ร่วมกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงมีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งที่

สถานศึกษาทุกแห่ง ควรมีสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้มีเหตุผลเนื่องจาก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 81 ระบุว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 7 ระบุว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ รวมทั้ง ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรา 27 ระบุว่า ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มาตรา 39 ระบุว่า ให้กระทรวงกระจายอำนาจ การบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 มาตรา 35 ระบุว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเฉพาะที่เป็นโรงเรียน มีฐานะเป็นนิติบุคคล และมาตรา 37 ระบุว่า ให้มีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อทำหน้าที่ในการดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฯ และให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น และมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1) อำนาจหน้าที่ในการบริหารและจัดการศึกษาและพัฒนาสาระของหลักสูตร การศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2) อำนาจหน้าที่ในการพัฒนางานด้านวิชาการ และจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาร่วมกันกับสถานศึกษา

จากเหตุผลและความจำเป็นข้างต้น จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.

2545 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 ต่างให้ความสำคัญกับการบรรจุแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรอย่างชัดเจน รวมทั้งยังได้กำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษา และแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาทั้งประเทศ ดังนั้นแล้ว สถานศึกษาทุกแห่ง จึงควรมีสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้บรรลุตามข้อกำหนดต่างๆ ที่ได้กำหนดขึ้น

3.3 กรอบการออกแบบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเศรษฐกิจพอเพียง

ตามมาตรา 27 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีการจัดทำหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับหลักการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงจำเป็นต้องสร้างหลักสูตรสถานศึกษา โดยผนวกความเป็นท้องถิ่นเข้าไปในหลักสูตร สร้างสรรค์ให้เกิดหลักสูตรที่สะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านภายในท้องถิ่น เพื่อสร้างนักเรียนที่มีครบถ้วนทั้งความรู้ คุณธรรม และมีสำนึกรักในบ้านเกิดของตนเอง

สำหรับการออกแบบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตั้งชื่อหน่วยให้น่าสนใจ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถนัดนักสำหรับครู ที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ทักษะทางภาษาพอสมควร อย่างไรก็ตาม การกำหนดชื่อนี้ต้องมีพื้นฐานมาจาก

1. ปัญหาที่เกิดขึ้น ในสภาพแวดล้อมของชุมชน สิ่งที่เราควรพัฒนาในโรงเรียนหรือในท้องถิ่น ในประเด็นนี้ครูควรมองอย่างรอบด้านว่าโรงเรียน ชุมชน มีอะไรที่บกพร่องเป็นปัญหาที่เราควรแก้ไข ด้วยการใช้อยู่การเรียนรู้เป็นบทเรียนที่กล่อมเกลาเด็ก เช่น ปัญหาของผู้หญิงในหมู่บ้าน นิยมแต่งงานกับชาวต่างชาติ ในเรื่องนี้ถ้าปล่อยไว้น่าจะเกิดปัญหาตามมาในด้านเจตคติของเด็กผู้หญิงที่มองวัตถุ อยากได้ อยากมี อยากเป็น ซึ่งจะมีผลตามมาต่อชาติไทยในอนาคต อาจจะใช้ชื่อหน่วย “ชีวิตคู่ของผู้หญิงไทยกับต่างชาติ” “บ้านฝรั่งในชุมชน” หรือโรงเรียนมีปัญหาด้านความสะอาด นักเรียนขาดความรับผิดชอบ ครูต้องการให้นักเรียนเกิดจิตสำนึก เห็นความสำคัญของสภาพแวดล้อม จะใช้ชื่อ “โรงเรียนน่าอยู่” “โรงเรียนสวยด้วยมือเรา”

2. เรื่องที่น่าสนใจในปัจจุบัน สำหรับหัวข้อนี้คงไม่จำเป็นต้องคิดเองว่าเรื่องอะไรที่เป็นเรื่องที่น่าสนใจเสมอไป วิธีการอาจจะใช้การสอบถามจากผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียนในชั้นเรียน ถึงสิ่งที่กำลังอยู่ในความสนใจ ต้องการให้เด็กๆ รู้ หรือเด็กๆ ต้องการรู้อะไร หรือในปัจจุบันมีเหตุการณ์หรือเรื่องราวอะไรที่น่าสนใจ บางครั้งครูอาจใช้วิธีพูดคุยสอบถามทางบ้านว่าเรื่องอะไรบ้างที่ต้องการให้บุตรหลานได้เรียนรู้ เช่น บุญประเพณีที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่กำลังจะสูญหายไปจากท้องถิ่น บุญข้าวเจ้า บุญเผาส บุญข้าชะ พิธีการต่างๆ เช่น พิธีรักษาผู้ป่วย พิธีสะเดาะเคราะห์ หรือเด็กๆ อาจต้องการรู้ว่าในหมู่บ้านทำไมจึงมีแต่คนเฒ่าคนแก่อยู่ พ่อแม่ของตนทำไมต้องไปทำงานที่อื่น หัวข้อเรื่อง

อาจจะเป็น การย้ายถิ่นของชาวบ้าน ส่วนเรื่องที่กำลังอยู่ในความสนใจอาจจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับภาวะโลกร้อน ความสามัคคีของคนในชุมชน ประชาธิปไตยในหมู่บ้าน

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุกภาคในประเทศไทยมีภูมิปัญญาจากชาวบ้าน นี่คือมรดก อันทรงคุณค่าที่ครูทุกคนควรระลึก และคำนึงถึงคุณค่าที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน ในชุมชนจะพบภูมิปัญญาชาวบ้านสิ่งสมไว้อย่างหลากหลาย การแกะสลัก การทอผ้าลวดลายโบราณ การทำเครื่องเงิน เครื่องถม การถนอมอาหารด้วยวิธีการต่างๆ ฯลฯ ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้บางครั้งครูอาจจะใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่จัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ ก็จะเพิ่มความน่าสนใจในการศึกษา และทำให้หน่วยการเรียนรู้มีคุณค่ามากขึ้น ตัวอย่างเช่น ในหมู่บ้านมีผักสะทอน ซึ่งชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากผักชนิดนี้มานานเป็นที่รู้จัก ด้วยการนำผักมาต้มเคี่ยวจนเป็นน้ำ เพื่อใช้ปรุงรสอาหาร เช่น ส้มตำให้มีรสชาติอร่อยขึ้น อาจนำมาตั้งเป็นชื่อหน่วย “น้ำผักสะทอนสู่เศรษฐกิจชุมชน” ในหมู่บ้านมีการทอผ้าแพรวาที่ขึ้นชื่อเป็นที่รู้จัก โดยใช้ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันต่อๆ มา สามารถนำมาตั้งเป็นหน่วยการเรียนรู้ได้ว่า “แพรวาภูมิปัญญาท้องถิ่น” ในหมู่บ้านมีการผลิตปลาร้า จนทำเป็นน้ำพริกชนิดหนึ่ง เรียกว่าแจ่ว ผู้สอนตั้งชื่อเป็น “แจ่วปลาร้า” เป็นต้น

4. ทรัพยากรในท้องถิ่น และแหล่งความรู้ เป็นเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจสำหรับครูที่สามารถนำมากำหนดเป็นชื่อเรื่องในหน่วยการเรียนรู้ได้ ในท้องถิ่นแต่ละแห่ง มักมีทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งเรียนรู้ที่เป็นของตนเอง เช่น น้ำตก ห้วย หนอง คลอง บึง ที่เป็นที่สาธารณะใช้ร่วมกัน เป็นที่รู้จักของทุกคนในชุมชน หรือแหล่งท่องเที่ยว เป็นทั้งประเภทสถานที่ ประเภทโบราณสถาน หรือสถานที่อื่นๆ ที่สามารถเป็นแหล่งความรู้ เช่น ปราสาทหิน พระธาตุ วัด พิพิธภัณฑ์ ชุมชน ฯลฯ สามารถใช้แหล่งเรียนรู้ตั้งเป็นชื่อหน่วยได้

5. จากการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางในระดับชั้นที่ตนรับผิดชอบ โดยผู้สอนศึกษา วิเคราะห์ในสาระสำคัญที่ปรากฏว่า มีความเกี่ยวข้องกับสาระเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง เช่น ในมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มาตรฐานที่ ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ ตัวชี้วัดข้อ 3 อธิบายหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันของตนเอง และสาระการเรียนรู้แกนกลางได้แก่ หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต เช่น การแต่งกาย การกินอาหาร การใช้ยา จากสาระดังกล่าว ผู้สอนนำมาเป็นพื้นฐานแนวคิดในการตั้งชื่อสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เช่น “ความพอเพียงกับชีวิตรประจำวัน” “ระบบเศรษฐกิจพอเพียงกับคนไทย” ฯลฯ เป็นต้น

ข้อสงสัยอีกประการหนึ่งของผู้จัดทำสาระการเรียนรู้ก็คือ จะใช้หัวข้อในการกำหนดชื่อเรื่องอย่างไร หรือจะใช้หัวข้อจากบริบท หรือภูมิปัญญาในท้องถิ่นเข้ามาบูรณาการได้อย่างไร ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเริ่มต้นสร้างสาระการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ในขั้นตอนนี้ผู้จัดทำจะต้องกำหนด วิสัยทัศน์ เป้าหมาย หรือจุดเน้น ของสาระการเรียนรู้ โดยใช้มิติของชุมชนหลากหลายมิติในการสร้างสาระการเรียนรู้ ในการกำหนดชื่อสาระการเรียนรู้อาจใช้มิติต่างๆ ในท้องถิ่น ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ อาชีพ ประวัติศาสตร์ ประชากร ประเพณี ความเชื่อ วรรณกรรม สถาปัตยกรรม ดนตรี

การแสดง และการละเล่นของชาวอีสาน มาผนวกกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะได้นำเสนอ แนวทางการกำหนดหัวข้อเรื่อง การจัดทำสาระการเรียนรู้โดยพิจารณาบริบทในหัวข้อต่างๆ เหล่านี้ บูรณาการไปด้วย โดยเฉพาะวัฒนธรรมในท้องถิ่นของชาวไทยอีสาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีเสน่ห์ มีเอกลักษณ์เฉพาะตน เป็นองค์ความรู้ที่มีก็จะได้รับการสืบทอดกันจากปากสู่ปาก การจัดทำ สาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและบริบทพื้นบ้านอีสาน จึงกลายเป็นสิ่งสำคัญที่ควร จะกระทำ ทั้งยังสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ควรทำหน่วยการเรียนรู้ที่ยึดท้องถิ่นเป็น ศูนย์กลางให้ครอบคลุมภายในมิตินั้นๆ หรือสร้างหน่วยการเรียนรู้ที่ยึดการบูรณาการหัวเรื่องทั้งหมด โดยการสร้างหน่วยการเรียนรู้ที่ครอบคลุมเนื้อหาทุกมิติภายในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ หรือทั้งจังหวัด โดยใช้มิติต่างๆ ทั้งลักษณะภูมิประเทศ อาชีพ ประวัติศาสตร์ ประชากร ประเพณี ความเชื่อ วรรณกรรม สถาปัตยกรรม ดนตรี การแสดง และการละเล่น ภายในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ หรือ จังหวัดของตนเองก็ได้

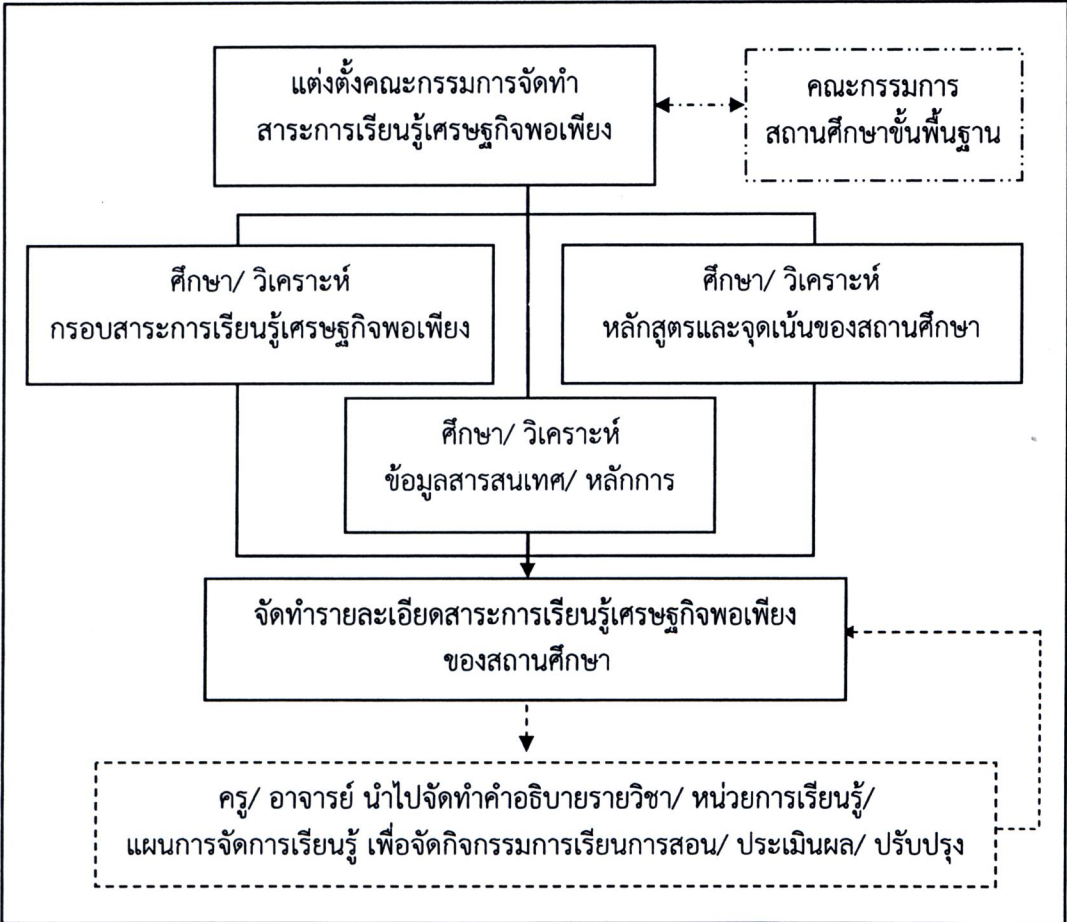
การสร้างสาระการเรียนรู้ที่น่าสนใจอีกวิธีหนึ่งคือ การนำเอาทรัพยากรธรรมชาติภายใน ชุมชนมาสร้างองค์ความรู้ให้เกิดการบูรณาการความรู้ในทุกมิติในชุมชน ดังเช่น งานวิจัยของ สุรีย์ นิลผาย และคณะ (2547) เรื่อง เห็นป่าดงมะไฟกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนคำเม็กหนองนางฟ้า อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนได้พัฒนาทักษะ ด้านการสืบสอบความรู้ คือ ถามจากผู้รู้ ศึกษาจากเอกสาร ได้มิติของลักษณะภูมิประเทศ ประชากร เกิดการพัฒนานักเรียนด้านทักษะการเรียนรู้ ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานการอ่าน การเขียน รวมถึงการ พัฒนานักเรียนด้านทักษะกระบวนการกลุ่ม เกิดความรักความสามัคคีภายในกลุ่ม และเห็นภาพความ รัก ความสามัคคีภายในหมู่บ้าน ทั้งหมดเกิดการบูรณาการหลากหลายมิติจากแหล่งทรัพยากรคือ เห็น ป่าดงมะไฟ

ไม่ว่าจะสร้างสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในลักษณะใดก็ตาม สิ่งสำคัญที่เป็นหัวใจหลักของ การสร้างสาระการเรียนรู้ก็คือ จะต้องเป็นหลักสูตรที่สร้างความสำเร็จที่เกิดจากความร่วมมือกัน ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ในการเลือกสรรเนื้อหาและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้ เยาวชนภายในท้องถิ่น เกิดทั้งองค์ความรู้ เกิดกระบวนการในการพัฒนา และเกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

4. การพัฒนาสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

ตามความรู้ ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษา ทำให้เห็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ของหลักสูตรดังกล่าว ซึ่งมีผลต่อ การจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ให้ความหมาย สอดคล้องกับพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษาว่า หมายถึง รายละเอียดของข้อมูลสารสนเทศ รวมทั้ง เนื้อหา องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นในด้าน ต่างๆ เช่น สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจ สังคม การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ฯลฯ ตลอดจนสภาพ ปัญหาและสิ่งที่ควรได้รับการถ่ายทอด พัฒนา ในชุมชนและสังคมนั้นๆ ที่สถานศึกษากำหนดขึ้น เพื่อ

จะนำไปจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง ในการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เศรษฐกิจพอเพียงนั้น สถานศึกษาทุกแห่ง มีหน้าที่รับผิดชอบการดำเนินงานโดยมีแนวทางดำเนินงานตามที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดขึ้น ซึ่งลักษณะการจัดทำจะมีความคล้ายคลึงกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดังภาพประกอบที่ 6 แสดงให้เห็นในขั้นตอนต่อไป (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2549)

ภาพประกอบที่ 6 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

จากภาพประกอบที่ 6 ขั้นตอนแรกผู้บริหารสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อร่วมมือกับคณะกรรมการสถานศึกษา วิเคราะห์กรอบแนวคิดของสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และวิเคราะห์หลักสูตร จุดเน้นของสถานศึกษา ข้อมูลสารสนเทศเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ปัญหาและสิ่งที่ควรพัฒนา ต่อจากนั้น จัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา จัดทำคำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล และปรับปรุง

โครงสร้างหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรมนำความรู้
มีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ (ลัดดา ศิลาน้อย & อีริชัย เนตรณอมศักดิ์ และอังคณา ตุงคะสมิต, ม.ป.ป.)

1. วิสัยทัศน์
2. พันธกิจ
3. เป้าหมาย
4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์
5. ตารางวิเคราะห์หลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้

แกนกลาง สาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

6. คำอธิบายรายวิชา
7. ผังมโนทัศน์
8. หน่วยการเรียนรู้
9. การออกแบบการจัดการเรียนรู้
10. แผนการจัดการเรียนรู้
11. กระบวนการจัดการเรียนรู้
12. สื่อ/ แหล่งการเรียนรู้
13. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

อย่างไรก็ตาม ภายในสถานศึกษา ครูที่สอนในรายวิชาต่างๆ เมื่อเข้าใจขั้นตอนของสถานศึกษา
ในการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว สามารถนำแนวทางของการจัดทำหลักสูตร
สถานศึกษาเป็นพื้นฐานการดำเนินการ รายละเอียดของการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ตามแนว
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้นำเสนอดังขั้นตอนดำเนินงานตามลำดับดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้แกนกลางในหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสาระเศรษฐกิจพอเพียง วิเคราะห์
รายละเอียดของสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่กำหนดขึ้น ว่ามีรายละเอียดอะไรบ้าง โดยกำหนด
ประเด็นสำคัญๆ เช่น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนใน
ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนิน
ไปใน *ทางสายกลาง* โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่
จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้ง
ภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ใน
การนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้อง
เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ
ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความ
อดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการ
เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลก
ภายนอกได้เป็นอย่างดี

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 4 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆ กัน ดังนี้

- ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับความพอประมาณ

- ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

- การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

- เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

- เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภและไม่ตระหนี่

5. แนวทางปฏิบัติ/ ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

ตามกรอบประเด็นของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว ผู้สอนควรที่จะศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจ วิเคราะห์ในประเด็น หลักการอย่างลึกซึ้ง เพื่อเป็นข้อมูลในการสอดแทรกในการจัดทำสาระการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้น ให้เกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนที่สุด

ขั้นที่ 2 กำหนดหัวข้อเรื่องที่จะทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยศึกษาข้อมูลจากแหล่งความรู้ที่กำหนดขึ้น พร้อมทั้งศึกษาจากกรอบประเด็นต่างๆ ที่น่าสนใจ เช่น

- ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน
- เรื่องที่น่าสนใจในปัจจุบัน
- ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้
- มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ ในหลักสูตร

สถานศึกษา

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดเน้นของสาระเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา

3.1 กำหนดวิสัยทัศน์ของสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยวิเคราะห์ความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน เขียนในเชิงความคาดหวัง เจตนารมณ์ที่ต้องการให้ผู้เรียนพึงได้รับจากการเรียนการสอนในกลุ่มสาระที่ตนรับผิดชอบ

วิสัยทัศน์ หมายถึง การสร้างภาพอนาคตที่มีเอกลักษณ์ เป็นอุดมคติ มีความ น่าพึงปรารถนา มีความเป็นไปได้ เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาของตน และมุ่งมั่นผลักดันทุกวิถีทางที่จะให้วิสัยทัศน์นั้นเป็นจริง วิสัยทัศน์เป็นเจตนารมณ์ อุดมการณ์ หลักการ ความเชื่อ อนาคตที่พึงประสงค์ เป็นการคิดไปข้างหน้า มีเอกลักษณ์ วิสัยทัศน์ต้องสามารถสร้างศรัทธา และจุดประกายความคิดในสภาพการพัฒนาสูงสุด (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544)

ลักษณะของวิสัยทัศน์ที่ดี

วิสัยทัศน์ที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544)

1. ลึก หมายถึง เป็นสิ่งไม่ผิวเผิน มีมาตรการรองรับที่เหมาะสมชัดเจน
เป็นไปได้

2. กว้าง หมายถึง การสร้างภาพมุมมองอันเกิดจากการวิเคราะห์สังเคราะห์ จุดเด่น จุดด้อย โอกาส สภาพปัญหา และปัจจัยสนับสนุน หรือบั่นทอนแล้ว อย่างรอบคอบ

3. ไกล หมายถึง การมองไปข้างหน้าเพื่อหวังผลในระยะยาว อาจจะ เป็นชั่วอายุคนก็ได้ เพื่อผลที่พึงปรารถนา

4. ใฝ่สูง หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากคนที่มีสถานภาพสูงกว่าคนโดยปกติ อาจจะโดยชาติวุฒิ วัยวุฒิ คุณวุฒิ ประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ ความมุ่งมั่น สมาธิแน่วแน่ เป็นต้น

วิธีการกำหนดวิสัยทัศน์ ในการกำหนดวิสัยทัศน์ จะต้องนำผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศด้านต่างๆ ของสถานศึกษา ที่ได้จากการวิเคราะห์ผลกระทบเกิดจากปัจจัยต่างๆ ที่เรียกว่า SWOT Analysis ประกอบด้วย

1. Strengths	(จุดแข็ง ข้อได้เปรียบ)
2. Weaknesses	(จุดอ่อน ข้อเสียเปรียบ)
3. Opportunities	(โอกาสที่จะดำเนินการได้)
4. Threats	(อุปสรรค ปัจจัยคุกคามการดำเนินงาน)

วิสัยทัศน์ของสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรเป็นวิสัยทัศน์ที่สามารถใช้สำหรับการดำเนินการจัดการเรียนการสอน เพราะวิสัยทัศน์จะเปรียบเสมือนธงชัยที่ปักไว้ เพื่อเป็นเป้าหมายปลายทางของการพัฒนา ทิศทางการดำเนินงานของสถานศึกษา จึงมุ่งไปที่หลักชัยเดียวกัน และการเขียนวิสัยทัศน์นั้น เมื่อวิเคราะห์เป้าหมายสุดท้ายของการดำเนินงานของสถานศึกษา จะเห็นว่า อยู่ที่คุณเรียนซึ่งเป็นผลผลิตของการจัดการศึกษา ดังนั้นวิสัยทัศน์จึงควรเป็นภาพอนาคตที่ฉายให้เห็นภาพผู้เรียนที่พึงประสงค์เป็นหลัก และอาจจะมีการขององค์กรที่มีประสิทธิผลอยู่ด้วยก็ได้

3.2 กำหนดพันธกิจ เป็นหน้าที่ของครู นักเรียน โรงเรียน ในการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า มีภารกิจอะไรบ้างที่ต้องดำเนินการ เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนด ซึ่งในส่วนนี้ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ดำเนินการตามโครงการ กิจกรรมต่างๆ ที่ได้กำหนดขึ้น

พันธกิจ หมายถึง การแสดงวิธีดำเนินการของสถานศึกษาเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ และนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติต่อไป เป็นการวิเคราะห์วิสัยทัศน์เพื่อกำหนดข้อความที่แสดงถึง

- 1) วิธีการดำเนินงาน
- 2) ผู้รับประโยชน์และบริการโดยตรง
- 3) ลักษณะผลผลิตและบริการ
- 4) ประโยชน์ที่จะได้รับจากสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
- 5) ความเชื่อ ค่านิยมพื้นฐานในการดำเนินงานของบุคลากร
- 6) หลักการพื้นฐานขององค์กร

3.3 กำหนดเป้าหมาย เป็นจุดหมายที่ผู้จัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้กำหนดขึ้น ถึงสิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องพึงจะทำภารกิจ ด้วยกิจกรรม โครงการต่างๆ ให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด เป้าหมาย เป็นความคาดหวังด้านคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่สถานศึกษากำหนด และสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีการกำหนดเป้าหมายของสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การกำหนดเป้าหมายมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1) ศึกษาจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษา ว่ามีความคาดหวังให้ผู้เรียนเป็นอย่างไร

2) ศึกษา วิเคราะห์วิสัยทัศน์ของสาระเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่กำหนดไว้ว่า กำหนดภาพอนาคตหรือความคาดหวังต่อผู้เรียนอย่างไรบ้าง คาดหวังต่อผู้เรียนอย่างไรบ้าง มีส่วนใดบ้างที่เพิ่มเติมหรือแตกต่างจากจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะส่วนที่เป็นจุดเน้น จุดเด่นของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนที่เป็นความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น เขียนแยกประเด็นให้ชัดเจน

3) ศึกษา วิเคราะห์ภารกิจของสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่กำหนดไว้ว่า ภารกิจที่กำหนดไว้แต่ละด้าน สามารถส่งเสริม สนับสนุนในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุความสำเร็จในด้านใดบ้าง เขียนระบุประเด็นให้ชัดเจน

4) นำประเด็นต่างๆ ที่เขียนไว้ในข้อ 1-3 มาเรียบเรียงเป็นเป้าหมายของสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยเขียนเป็นความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

5) ตรวจสอบเป้าหมายของสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

- เขียนเป็นคุณภาพของผู้เรียนที่ต้องการให้เกิดขึ้นเมื่อจบ

การศึกษา

- ครอบคลุมจุดหมายของหลักสูตรสถานศึกษา
- สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง
- สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น
- สอดคล้องกับภารกิจของสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

3.4 กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นสิ่งที่ผู้จัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้กำหนดขึ้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้น โดยให้มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสภาพปัญหาความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมให้กับผู้เรียนที่เพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ซึ่งสถานศึกษาสามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการ โดยสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมดังกล่าวให้แก่ผู้เรียนเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการวินิจฉัย เพื่อการปรับปรุงพัฒนา และการส่งต่อ ทั้งนี้ ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง ร่วมกันประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์รายปีหรือรายภาค

แนวทางการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ควรได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1) สำรวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของโรงเรียน ด้านผู้เรียน เอกลักษณ์ ค่านิยม การยอมรับ ความคาดหวังที่มีต่อผู้เรียน และสภาวะวิกฤตด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของผู้เรียนจากกรรมการสถานศึกษา ครูอาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2) วิเคราะห์สภาพความจำเป็นของการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3) กำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งอาจเป็นคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม เพิ่มเติมจากส่วนที่เป็น

คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่กำหนดไว้แล้วในจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานหรืออาจซ้ำกับที่กำหนดไว้แล้วก็ได้ หากสถานศึกษาพิจารณาแล้วว่าเป็นคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่จำเป็นต้องพัฒนาให้เกิดผลอย่างจริงจัง

4) เนื่องจากคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ต้องกำหนดขึ้นนี้ กำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การจบหลักสูตร ที่จะต้องมีการประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนา สถานศึกษาจะต้องวางแผนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่กำหนด ซึ่งอาจกำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้ช่วยพัฒนาในกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้น หรือสถานศึกษาอาจมีโครงการหรือกิจกรรมเฉพาะขึ้นเพื่อพัฒนาโดยตรงก็ได้โดยวางแผนการประเมินระยะเพื่อให้เห็นพัฒนาการ มีการปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างแท้จริง

5) การกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ควรกำหนดเฉพาะคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เห็นว่าสำคัญ จำเป็น ที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเอกลักษณ์ค่านิยมและความคาดหวังที่มีต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง ไม่ควรกำหนดมากเกินไป เพราะจะเป็นภาระต่อการจัดเกณฑ์ ตัวชี้วัด การวางแผนพัฒนาและการประเมิน

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้แกนกลางที่สัมพันธ์กับสาระเศรษฐกิจพอเพียง ในการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเบื้องต้น เมื่อเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำสาระการเรียนรู้แล้ว ผู้สอนต้องวิเคราะห์มาตรฐาน ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลาง ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ของตนเอง ด้วยการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ในหลักสูตรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเลือกสาระต่างๆ ที่มีอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบ ในการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรนี้เองที่ผู้จัดทำสาระการเรียนรู้ ต้องพิจารณาว่า จะใช้ข้อสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่กำหนดขึ้นนั้น จะใช้การบูรณาการรูปแบบไหน ที่จะทำให้อาจารย์ผู้สอนเศรษฐกิจพอเพียงน่าสนใจ สำหรับการบูรณาการสาระเศรษฐกิจพอเพียง มีลักษณะของการบูรณาการอยู่ 3 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่ การบูรณาการแบบสอดแทรก การบูรณาการในกลุ่มสาระ และการบูรณาการข้ามกลุ่มสาระ ซึ่งผู้จัดทำจะต้องศึกษาและวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษาให้ชัดเจนว่า สามารถจะบูรณาการในรูปแบบใดดี ที่จะสอดคล้องสัมพันธ์กับหัวข้อสาระการเรียนรู้ รวมทั้ง เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน รายละเอียดของการบูรณาการทั้ง 3 รูปแบบ มีดังนี้

1) การบูรณาการแบบสอดแทรก เป็นวิธีที่ผู้สอนนำสาระเศรษฐกิจพอเพียงแทรกเข้าไปในหน่วยการเรียนรู้ที่มีอยู่เดิมในหลักสูตรสถานศึกษา เช่น หน่วยการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรื่องชุมชนของเรา ผู้สอนใช้สาระเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ความพอเพียงในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ความร่วมมือ ความสามัคคี ซึ่งเป็นคุณธรรมในเงื่อนไขเศรษฐกิจพอเพียงแทรกเข้าไปในหน่วยชุมชนของเราได้ เพียงแต่ผู้สอนต้องวิเคราะห์ความสอดคล้องของหน่วยการเรียนรู้ที่มีอยู่จะสามารถนำสาระสอดแทรกไปได้ ในกรณีนี้ผู้สอนต้องการสอดแทรกจากขั้นตอนการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ ด้วยการวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้มาเรียงลำดับให้ใกล้เคียงกันโดยการสอดแทรกแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ในเนื้อหาประวัติศาสตร์สุโขทัย ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางนำมาเรียงลำดับ และแทรกในส่วนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่วิเคราะห์

แล้วว่าสัมพันธ์กัน สามารถสอดแทรกได้ดังตัวอย่าง ทฤษฎีการประกอบอาชีพ วิธีชีวิตแห่งความเป็นอยู่พอกินของชาวสุโขทัย การติดต่อกับต่างประเทศ ส่วนที่สอดแทรกความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือ จะเป็นวิธีชีวิตแห่งความเป็นอยู่พอกินของชาวสุโขทัย เมื่อนำเนื้อหาสาระมาเรียบเรียงแล้ว ผู้สอนอาจจะตั้งชื่อหน่วยการเรียนรู้ เช่น สภาพเศรษฐกิจสุโขทัย และวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้ เพื่อคิดจำนวนชั่วโมง และต่อจากนั้น จะนำไปสู่การออกแบบการเรียนรู้ เพื่อไปสู่การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ต่อไป

2) การบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ เน้นการนำหลักปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง สอดแทรกด้วยการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ แกนกลาง จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรสถานศึกษา โดยการที่ผู้สอนวิเคราะห์ว่าความคิดรวบยอดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้คืออะไร จากนั้นผู้สอนจะต้องนำมาตรฐานการเรียนรู้ภายในกลุ่มสาระ ในระดับชั้นของตนเองที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยยกมาจากหลักสูตรสถานศึกษาในสาระที่สอน ซึ่งแสดงเป็นตาราง ประกอบไปด้วย สาระที่... มาตรฐาน... ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางระดับชั้นที่สอน บางโรงเรียนอาจประสบปัญหาเรื่องไม่มีหลักสูตรสถานศึกษาเป็นของตนเอง (ที่เกิดจากการจัดทำเอง) ถือเป็นโอกาสที่ดีที่ผู้สอนจะได้ทำหลักสูตรด้วยตนเอง ในส่วนนี้ผู้สอนควรที่จะต้องวิเคราะห์ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง จากมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ระดับชั้นที่ตนรับผิดชอบ ในการที่จะวิเคราะห์ความสอดคล้องของหลักปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าในสาระใด มาตรฐานใด มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ที่สัมพันธ์สามารถยกมาวิเคราะห์ได้หมด โดยทำตารางวิเคราะห์ความสัมพันธ์หรือตามตารางที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรสถานศึกษานั้นเอง ในช่วงนี้เองที่ผู้สอนจะนำหลักการแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดแทรกเข้าไปในสาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีที่สามารถแทรกได้อย่างเชื่อมโยง กลมกลืน แล้วนำข้อมูลจากผังมโนทัศน์มากำหนดเป็นหน่วยการเรียนรู้เพื่อแจกแจงให้เห็นรายละเอียดของแต่ละหน่วย ชื่อหน่วย เวลาที่ใช้ แล้วนำไปสู่การออกแบบการจัดการเรียนรู้

3) การบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ จะมีลักษณะคล้ายกับการบูรณาการภายในสาระเช่นเดียวกัน แทนที่จะวิเคราะห์ที่กลุ่มสาระการเรียนรู้ของตนเองเท่านั้น แต่จะเป็นการวิเคราะห์กลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น โดยจะใช้กลุ่มสาระใด สาระหนึ่งเป็นแกน โดยดูที่ความสอดคล้องสัมพันธ์ว่าจะมีสาระอะไรบ้างที่สามารถเป็นหลักในกลุ่มสาระการเรียนรู้ใด ก็จะใช้กลุ่มสาระนั้นเป็นแกน เพื่อสะดวกในความรับผิดชอบ ตารางสอนเวลา แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น การวิเคราะห์ความสอดคล้องของกลุ่มสาระต่างๆ ครูผู้สอนต้องรับผิดชอบร่วมกันทั้งระดับชั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจน ความเข้าใจตรงกัน ความรับผิดชอบร่วมกัน เมื่อได้ข้อสรุปจากการวิเคราะห์หลักสูตรของแต่ละกลุ่มสาระแล้ว ต่อไปจะต้องมีการกำหนดเป็นตารางให้ชัดเจนในมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางให้ครบถ้วนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ แล้วจึงนำไปกำหนดผังมโนทัศน์ ให้เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งตั้งชื่อหน่วยการเรียนรู้ ต่อจากนั้นจึงกำหนดหน่วยการเรียนรู้ลงตารางเพื่อแสดงจำนวนเวลา แล้วจึงไปสู่การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้

จากรูปแบบหน่วยการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 3 รูปแบบ ต่างก็มีลักษณะเฉพาะของตนเอง อยู่ที่มีการเลือกของผู้สอนว่าจะใช้รูปแบบใด รูปแบบไหนจะสะดวกต่อการจัดทำและการนำไปใช้ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละโรงเรียน

ขั้นที่ 5 กำหนดคำอธิบายรายวิชา

คำอธิบายรายวิชา หมายถึง การสรุปภาพรวมของการจัดกระบวนการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับชั้นที่สอน โดยการนำตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง มาเขียนสรุปให้เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ใช้คำกริยาที่แสดงถึงสิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ในสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่กำหนดไว้ ตัวอย่างคำอธิบายรายวิชาที่นำเสนอต่อไปนี้

ขั้นที่ 6 การกำหนดผังมโนทัศน์ เป็นการนำคำอธิบายรายวิชาที่มีความใกล้เคียงกันในเนื้อหาสาระจัดกลุ่มไว้ด้วยกัน พร้อมทั้งเชื่อมโยงให้เห็นความเกี่ยวข้องกันในเนื้อหาสาระ ให้ใช้หัวข้อเรื่องที่กำหนดไว้ในบทที่ 2 ในส่วนนี้ผู้สอนต้องพิจารณาว่า จะใช้วิธีการจัดทำหน่วยเชื่อมโยงสาระในลักษณะของการสอดแทรกเนื้อหาสาระ หรือจะใช้การบูรณาการภายในสาระของตนเอง หรือจะใช้วิธีการบูรณาการข้ามเนื้อหาสาระ ซึ่งรายละเอียดปรากฏอยู่ในขั้นที่ 1 ขั้นเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รวมทั้งขั้นที่ 7 การกำหนดหน่วยการเรียนรู้ วิธีการเขียนผังมโนทัศน์ จะใช้หัวข้อสาระเป็นตัวกำหนดเชื่อมโยงรายละเอียดของเนื้อหาสาระที่จัดกลุ่มย่อยๆ ไว้แล้ว หลังจากนั้น จะตั้งชื่อหน่วยย่อยๆ ที่จัดเป็นกลุ่มไว้ตามความเหมาะสม โดยให้สัมพันธ์กับหัวข้อชื่อสาระการเรียนรู้และเนื้อหาสาระในกลุ่มย่อยๆ ที่จัดกลุ่มไว้ ซึ่งต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ของครูผู้จัดทำ

ขั้นที่ 7 กำหนดหน่วยการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้เป็นสิ่งที่กำหนดขอบเขตของหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย หน่วยย่อย แผนการจัดการเรียนรู้ เนื้อหาสาระของหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งเวลาเรียนในแต่ละเนื้อหา

ขั้นที่ 8 การออกแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นการกำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวการปฏิบัติที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งรายละเอียดของการออกแบบจะกล่าวในบทต่อไป ส่วนการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่นำเสนอในบทนี้ จะกล่าวให้เห็นเป็นภาพรวม โดยที่การออกแบบจะต้องประกอบด้วย จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/ แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล จำนวนชั่วโมง ผู้จัดทำต้องแสดงให้เห็นในตารางออกแบบ เพื่อสะดวกแก่การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ต่อไป

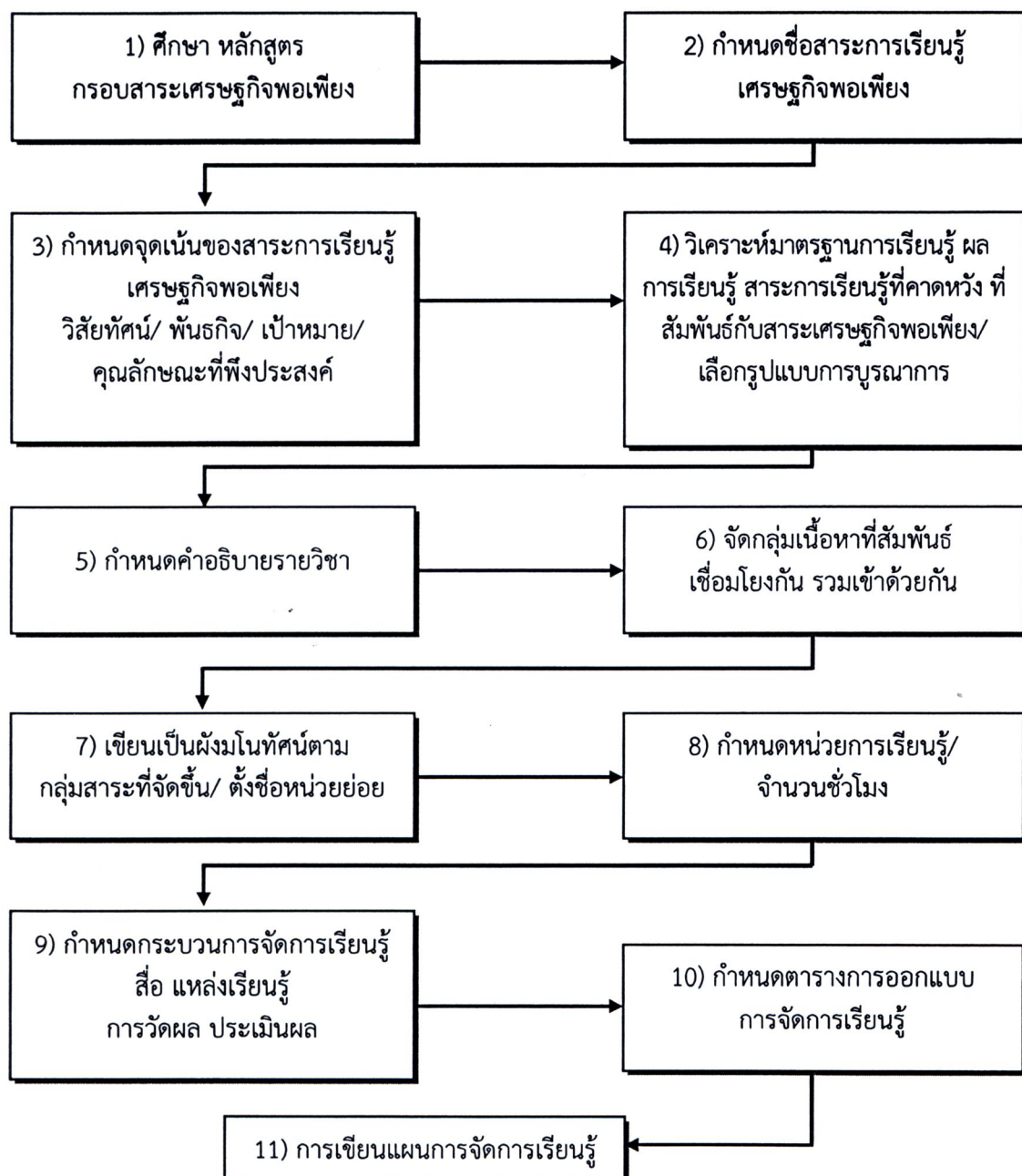
ขั้นที่ 9 กำหนดกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การกำหนดรอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการกำหนดในภาพรวม เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต้องถื่น ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นไปตามจุดหมายที่กำหนดไว้ในวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งสู่การปฏิบัติด้วยตนเอง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนให้มากที่สุด การจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา จึงกำหนดเพื่อเป็นกรอบของการปฏิบัติ

ขั้นที่ 10 กำหนดสื่อและแหล่งการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้สาระการเรียนรู้ต้องถื่น ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความหมาย น่าสนใจ เกิดประสิทธิภาพ

บรรลุนิวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายที่กำหนดไว้ สื่อที่นำมาใช้มีทั้งสื่อที่ครูสามารถผลิตได้เอง เช่น ภาพ บัตรคำ เกม ฯลฯ และหาซื้อได้ตามร้านค้า เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร ภาพ วิดีทัศน์ ฯลฯ ส่วน แหล่งเรียนรู้ จัดเป็นสื่อที่มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุด เนื่องจากประเภทของสื่อมีทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ บุคคล เช่น วิทยากรจากหน่วยงาน ภูมิปัญญาชาวบ้าน สถานที่ เช่น สวน ไร่ นา สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วัสดุอุปกรณ์ เช่น สิ่งของ วัสดุ ที่มีในชุมชน กระบุง ตะกร้า กี๋ทอดผ้า เครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ หรือกิจกรรมที่มีอยู่ในชุมชน เช่น งานวัด งานวันสำคัญในศาสนา ประเพณีที่จัดขึ้นเนื่องในโอกาสสำคัญในท้องถิ่น ผู้สอนจึงต้องเตรียมการจัดหาสื่อ และแหล่งเรียนรู้ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้

ขั้นที่ 11 กำหนดการวัด ประเมินผล การที่จะทำให้สาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มีความสมบูรณ์ และเกิดผลดีแก่สถานศึกษาและตัวผู้เรียนนั้น การวัดผล ประเมินผลผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่ควรกำหนดไว้ เพื่อเป็นแนวทางของการนำสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ หลักการวัดผล ประเมินผลที่ใช้ จึงใช้หลักของความเป็นจริง เมื่อนักเรียนทำอะไร ก็วัดผลไปตามที่ทำ โดยมุ่งเน้นการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ได้ผลตามเป้าหมาย มาตรฐาน ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และจุดประสงค์ การเรียนรู้ รวมทั้งคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ขั้นที่ 12 การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการนำสาระการเรียนรู้ที่จัดทำนั้นไปสู่ผู้เรียน จากองค์ประกอบของการจัดทำสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และขั้นตอนของการจัดทำ สามารถสรุปให้เห็นกรอบการจัดทำเพื่อความชัดเจน ดังภาพประกอบที่ 7 ดังนี้

ภาพประกอบที่ 7 ขั้นตอนการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
(ลัดดา ศิลาน้อย & ธีรชัย เนตรณอมศักดิ์ และอังคณา ตุงคะสมิต, ม.ป.ป.)

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กัลยา ทักษิณาเจนกิจ และ รุจี จารุภาชนี (2550) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน บูรณาการแบบสอดแทรกหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในวิชาจุลชีววิทยาและปรสิตวิทยา หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงสาขารณสุขศาสตร์ (เทคนิคเภสัชกรรม) วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา เมื่อได้รับการจัดการเรียนการสอนวิชาจุลชีววิทยาและปรสิตวิทยา ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาและทักษะปฏิบัติการตรวจสอบห้องปฏิบัติการจุลชีววิทยาและปรสิตวิทยาเบื้องต้นของนักศึกษา กลุ่มเป้าหมายคือนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงสาขารณสุขศาสตร์ (เทคนิคเภสัชกรรม) รุ่นที่ 23 ชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2550 วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น จำนวน 41 คน เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย (1) แผนการสอนบูรณาการแบบสอดแทรกหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในวิชาจุลชีววิทยาและปรสิตวิทยา (2) แบบทดสอบเนื้อหาวิชาในช่วงสอบกลางภาคและสอบปลายภาค (3) แบบวัดทักษะปฏิบัติตามแบบประเมินทักษะปฏิบัติการตรวจสอบทางห้องปฏิบัติการจุลชีววิทยาและปรสิตวิทยาเบื้องต้น (4) แบบสอบถามการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันและ (5) แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมนักศึกษารายบุคคลและรายกลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า การสอนสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักศึกษาทั้งหมด 41 คน เป็นชาย จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 12.19 เป็นหญิง จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 87.81 สอบผ่านตามเกณฑ์การประเมินผลของรายวิชาทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100 นักศึกษาทุกคนมีทักษะปฏิบัติการตรวจสอบทางห้องปฏิบัติการจุลชีววิทยาและปรสิตวิทยาเบื้องต้น ผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนด คิดเป็นร้อยละ 100 ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา เมื่อได้รับการจัดการเรียนการสอนวิชาจุลชีววิทยาและปรสิตวิทยา ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ด้านความซื่อสัตย์ สุจริต นักศึกษามีความซื่อสัตย์ในการทำทดลอง (ฝึกปฏิบัติ) ด้วยตนเองทุกบทปฏิบัติการ ด้านความรับผิดชอบ นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่มเพื่อนซึ่งจะเห็นได้จากการที่นักศึกษาเข้าห้องเรียนและห้องปฏิบัติการตรงต่อเวลาทำให้การปฏิบัติการทดลองแล้วเสร็จทันตามเวลา และมีความรับผิดชอบเขียนรายงานการทดลอง (การฝึกปฏิบัติ) ส่งอาจารย์ประจำกลุ่มทุกครั้งหลังการทดลองเสร็จทันตามกำหนดเวลา ด้านการมีเหตุมีผล นักศึกษามีเหตุมีผลในการเลือกหัวหน้ากลุ่มและการบันทึกผลการทดลองของตนเองและของกลุ่ม ด้านความประหยัด นักศึกษาตระหนักถึงความประหยัด ทำการทดลองอย่างรอบคอบและระมัดระวังไม่สุรุ่ยสุร่าย ซึ่งจะเห็นได้จากการใช้วัสดุอุปกรณ์ และสารเคมีในการทำทดลองลดจำนวนลง ทำให้ประหยัดงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ และสารเคมีได้ ด้านความสามัคคีและความเอื้ออาทร นักศึกษาทุกคนในกลุ่มช่วยกันทำการทดลอง แปลผลการทดลอง และรายงานผลการทดลองร่วมกันแล้วเขียนรายงานผลการทดลองในคู่มือปฏิบัติการของตนเอง จากนั้นหัวหน้ากลุ่มรวบรวมคู่มือปฏิบัติการที่สรุปผลการทดลองเรียบร้อยแล้วส่งอาจารย์ประจำกลุ่ม

จารุวรรณ พูลฤทธิ์ (2551) ได้สร้างหลักสูตรเกษตรผสมผสาน ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้วิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการ สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านหัวลำ จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรเกษตรผสมผสานตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้การงาน

อาชีพและเทคโนโลยี ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนบ้านหัวลำ อำเภอลำหลวย จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วย เอกสารหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตร โดยเอกสารหลักสูตร มีองค์ประกอบคือ หลักการ วิสัยทัศน์ คุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ และเวลาการจัดการเรียนรู้ แนวทางการจัดการเรียนรู้ (รวมแผนการจัดการเรียนรู้ รายหน่วย) และแนวทางการประเมินผลการเรียนรู้ สำหรับคู่มือการใช้หลักสูตร แสดงรายละเอียดของ แผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วย โดยชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 5 แผน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 จำนวนชั้นละ 6 แผน กระบวนการสร้างหลักสูตรส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมทุก ด้าน ในทุกขั้นตอนของกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการสร้างหลักสูตรเกษตรผสมผสานตามแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง ส่วนครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงมีความเห็นว่า หลักสูตรที่สร้างขึ้น มีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ใน ระดับมาก

ขวลิต จันทรศรี (2550) ศึกษาสาระการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า

1) สาระการเรียนรู้ทั่วไปที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายสาระพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4 สาระ คือ เงื่อนไข คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ สุจริต ด้านความขยัน ด้านความแบ่งปัน และด้านความอดทน ส่วนสาระ อื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกสาระการเรียนรู้

2) สาระการเรียนรู้เฉพาะช่วงชั้นที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับช่วงชั้นที่ 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายสาระการเรียนรู้ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 สาระการเรียนรู้ คือ การทำความสะอาดร่างกาย และการใช้สิ่งของที่มีอย่าง ประหยัดและคุ้มค่า ส่วนสาระการเรียนรู้อื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกสาระการเรียนรู้

3) สาระการเรียนรู้เฉพาะช่วงชั้นที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับช่วงชั้นที่ 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายสาระการเรียนรู้ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 สาระการเรียนรู้ คือ ชีวิตมีคุณค่า ภูมิปัญญาของชุมชน ส่วนสาระการเรียนรู้ อื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกสาระการเรียนรู้

4) สาระการเรียนรู้เฉพาะช่วงชั้นที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับช่วงชั้นที่ 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายสาระการเรียนรู้ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3 สาระการเรียนรู้ คือ บ้านคือวิมานของเรา ชีวิตสดใสในชุมชนน่าอยู่ และการปลูก พืชผักสวนครัวในกระถาง ส่วนสาระการเรียนรู้อื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกสาระการเรียนรู้

ประจักษ์ นาหนองตูม (2543) ได้ศึกษาการดำเนินโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนว พระราชดำริ ของโรงเรียนแกนนำโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ในสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัด ขอนแก่น โดยศึกษาใน 3 ด้านคือ ด้านความพร้อม ด้านสภาพปัญหา และด้านผลการจัดกระบวนการ เรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า

1) ด้านความพร้อมและสภาพปัญหา โรงเรียนมีความพร้อมด้านบุคลากร แต่มีปัญหา ด้านชุมชน ผู้ปกครองนักเรียนยังไม่ให้การยอมรับและไม่สนับสนุน ด้านงบประมาณ ได้รับการจัดสรร

จากทางราชการน้อย ลำช้า มีปัญหาด้านการปฏิบัติ ภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนน้อย ด้านการบริหารจัดการมีความพร้อมน้อย และปัญหามากด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์โครงการ นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านสถานที่ศึกษาดูงาน สถานที่เรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) ผลจากการจัดกระบวนการเรียนรู้มีผลระดับ “มาก” นักเรียนรู้จักพึ่งตนเอง ขยัน อดทน สามัคคี มีการทำงานเป็นหมู่คณะ และดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้

สมศักดิ์ ลาดี (2543) ได้ศึกษาการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอุดรธานี โดยศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ตามรูปแบบการวิจัยแบบสำรวจ และสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพทั่วไปของโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ เป็นโรงเรียนขนาดกลางที่จัดการศึกษา 3 ระดับ เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีพื้นที่ระหว่าง 21-30 ไร่ มีพื้นที่และแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตร

2) ผลการดำเนินงานมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “ปานกลาง” ได้แก่ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนโครงการ ส่วนการวางแผนงาน วิชาการ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก”

3) ปัญหาการดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับ “ปานกลาง” คือ ด้านการใช้ทรัพยากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านการหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนโครงการ และด้านการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ยกเว้นด้านการวางแผนวิชาการ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีปัญหาในระดับ “น้อย”

4) โรงเรียนต้องการให้มีการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การได้รับงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ และผู้ปกครองเห็นความสำคัญ และสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม

สันติ พรหมจันทร์ (2547) ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานโครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ในโรงเรียนแกนนำ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูในโรงเรียนแกนนำสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่นมีความเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานโครงการโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านระดับความคิดเห็นที่สูงกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านการบริหารจัดการ และด้านที่มีระดับความคิดเห็นต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่วนด้านปัญหาการดำเนินงานโครงการพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ด้านที่มีระดับความคิดเห็นสูงกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านที่มีระดับความคิดเห็นต่ำสุด คือ ด้านทรัพยากรมนุษย์ ส่วนข้าราชการครูในโรงเรียนแกนนำสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลยมีความเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานโครงการโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อยเช่นเดียวกัน

สิงห์ชัย แพรเจริญ (2548) ได้ประเมินโครงการเกษตรพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1) ปัจจัยพื้นฐานด้านสภาวะแวดล้อมของโครงการและปัจจัยนำเข้าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ ได้แก่ ความต้องการจำเป็นของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ และวัตถุประสงค์ของโครงการอยู่ในระดับมาก สำหรับองค์ประกอบความพร้อมและทรัพยากรอยู่ในระดับปานกลาง

2) ด้านกระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินโครงการพบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ ได้แก่ กิจกรรมการดำเนินโครงการและช่วงเวลาการดำเนินการอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ

3) ด้านผลผลิตของโครงการจำแนกผลการประเมินตามความคิดเห็นของผู้ประเมินดังนี้

3.1) ผลการประเมินผลผลิตของโครงการตามความคิดเห็นของผู้ประเมินที่มีส่วนเกี่ยวข้องพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบผลรวมของโครงการ ผลกระทบของโครงการและคุณค่าหรือประโยชน์พบว่า อยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ

3.2) ผลการประเมินผลผลิตของโครงการตามความคิดเห็นของนักเรียนพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ยกเว้นข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงนักเรียนไม่รู้สึกลังเลต่อการปฏิบัติเกี่ยวกับงานเกษตร ติดตามผลงานเกี่ยวกับการเกษตรที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ และในอนาคตนักเรียนจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม สำหรับข้อที่มีอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ปิดน้ำหลังการใช้ทุกครั้ง

ไพโรธ เลิศพิริยกุล (2544) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการน้อมนำแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติในสถาบันราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า แนวพระราชดำริพัฒนาการจาก “ความพอเพียง” ในความหมายว่าพออยู่ พอกิน พอควร มีความสุข ไปสู่ “พอมีพอกินเป็นขั้นที่หนึ่ง” ขั้นต่อไป ให้มีเกียรติยศขึ้นด้วยตนเอง ขั้นที่สาม “ให้ถึงผู้อื่น” ปรากฏเป็นรูปธรรมในทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ 1 ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 ตามลำดับ จนบรรลุสัมฤทธิ์ผลเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน และเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าโดยใช้หลักการของเศรษฐกิจพอเพียงในการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องทฤษฎีใหม่บนความสามัคคี ความร่วมมือ ความขยัน อดทนและความปรารถนาดีต่อกัน การปฏิบัติตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยให้ประเทศเจริญได้

นักวิชาการสาขาต่างๆ ได้เสนอการประยุกต์แนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงไว้ 9 ด้าน ได้แก่ ด้านความคิด ด้านการเมือง การบริหารและการปกครอง ด้านการพัฒนาสังคม ด้านการวางแผนภาคและผังเมือง ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และน้ำที่เสียสมดุล ด้านการเกษตรและการอารักขาพืช ด้านการดำเนินชีวิต ด้านจริยธรรม และด้านการเรียนรู้และการศึกษา

หน่วยงานต่างๆ ได้น้อมนำแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และทบวงมหาวิทยาลัย

หลังได้รับพระราชทานนาม “สถาบันราชภัฏ” สถาบันราชภัฏทุกแห่งได้น้อมนำแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการดำเนินภารกิจ ทั้งในส่วนที่เป็นพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา การบริหารจัดการ และในส่วนสนองพระราชดำริโดยตรง ได้แก่ การนำปรัชญาการพัฒนาท้องถิ่นมาเป็นปรัชญาหลักประจำสถาบัน การพัฒนาหลักสูตรและรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง การก่อตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ตามแนวพระราชดำริเพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดเทคโนโลยี และการอนุรักษ์พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

ดวงสมร สารแสน (2550) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาการเรียนการสอน และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง โดยให้นักเรียนร้อยละ 80 มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 75 ขึ้นไป ผลการดำเนินการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) การวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนาการเรียนการสอน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ประกอบไปด้วยขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอนคือ (1) ชี้นำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน (2) ขั้นสอน เป็นขั้นที่ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ (3) ขั้นสรุป เป็นขั้นที่นักเรียนสรุปองค์ความรู้ และ (4) ขั้นวัดผล เป็นขั้นประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนได้ความรู้จากสาระการเรียนรู้ต่างๆ ที่นำมาเนื้อหาบูรณาการ และเกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในหลายๆ ด้าน

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ย 83.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือร้อยละ 75 และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์การเรียนรู้ ร้อยละ 83.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 80

มงคล คัยกุล และชญาณิชฎ รุ่งรังสี (2550) ได้ศึกษารูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรม “การดำเนินชีวิตที่พอเพียงตามแนวพระราชดำริ” ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์โดยรวมมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่พอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านก็อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ส่วนรูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่พอเพียงตามแนวพระราชดำรินักศึกษามีองค์ประกอบสำคัญคือ 1) สิ่งแวดล้อมภายนอก 2) มหาวิทยาลัย 3) ครอบครัวโดยใช้กระบวนการพัฒนาตนเอง ซึ่งเป็นวิธีการในการเสริมสร้างพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่พอเพียงตามแนวพระราชดำรินักศึกษา 5 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ

ปวีณา ภูมิแดนดิน (2551) ได้ทำการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง ทรัพยากรในดินท้องถิ่นของเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนโคกคำวิทยา อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง ทรัพยากรในดินท้องถิ่นของเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่

4 โรงเรียนโคกคำวิทยา อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้เรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง ทรัพย์สินในดินท้องถิ่นของเรา โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน 3) ศึกษาการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนโคกคำวิทยา อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง ทรัพย์สินในดินท้องถิ่นของเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนโคกคำวิทยา ประกอบด้วย การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิเคราะห์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้รายปี สังเคราะห์คำอธิบายรายวิชา เพื่อกำหนดคำอธิบายรายวิชา ผังมโนทัศน์ ชื่อหน่วยการเรียนรู้ เวลาเรียน ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กำหนดแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ 1) ชื่อนำเสนอ 2) ขั้ววางแผน 3) ขั้วดำเนินการ 4) ขั้วประเมินและปรับปรุงแก้ไข

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้เรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จากหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง ทรัพย์สินในดินท้องถิ่นของเรา โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน พบว่า นักเรียนจำนวนร้อยละ 88.9 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 82.7 ของคะแนนเต็ม ซึ่งผ่านเกณฑ์ 80/ 70 ตามที่กำหนดไว้

3) การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนโคกคำวิทยา พบว่า นักเรียนร้อยละ 100 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด มีคะแนนการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตประจำวัน ร้อยละ 87.2 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/ 70 ที่กำหนด

สร้อยทิพย์ ทองใหญ่ (2551) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี 2) ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ จากแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจากสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี 3) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เกิดจากการเรียนรู้ของนักเรียนตามกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจากสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปี สังเคราะห์คำอธิบายรายวิชา เพื่อกำหนดคำอธิบายรายวิชา ผังมโนทัศน์ ชื่อสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน ออกแบบการจัด

กิจกรรมการเรียนรู้ กำหนดสื่อ/ แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นนำ 2) ขั้นสอน 3) ขั้นสรุป 4) ขั้นวัดและประเมินผล

2) ผลการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ จากสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี พบว่า นักเรียนร้อยละ 88.57 มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ 83.11 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/ 70

3) ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เกิดจากการเรียนรู้ตามกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ จากสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” พบว่า นักเรียนร้อยละ 85.71 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คิดเป็นร้อยละ 85.00 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/ 70

เสาวลักษณ์ มาพร (2551) ได้ทำการศึกษาความพร้อมในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ความพร้อมในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา โดยภาพรวมทั้ง 6 ด้าน พบว่า มีความพร้อมในการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน รองลงมาคือ การติดตามและประเมินผล การพัฒนาหลักสูตร การจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษา และการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ 2) ผลการเปรียบเทียบความพร้อมในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษาตามขนาดโรงเรียน ระหว่างโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มาลีรัฐ สมภาร (2550) ได้พัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง สมุนไพร โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในหมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 2 และศึกษาผลของการนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง สมุนไพร โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในหมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 2 ไปใช้ ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องสมุนไพร โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในหมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 2 เป็นไปตามแนวทางการพัฒนาสาระการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง การสังเคราะห์คำอธิบายรายวิชา เพื่อกำหนดคำอธิบายรายวิชา ผังมโนทัศน์ ชื่อสาระการเรียนรู้ และเวลาเรียน การออกแบบแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อนำสาระการเรียนรู้ไปสู่การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังประจำสาระการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ย 0.59 ซึ่งเป็นข้อสอบที่สามารถวัดผลการเรียนรู้ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังได้เมื่อได้รับการปรับปรุงอย่างเหมาะสม การพัฒนาสาระการเรียนรู้นั้นต้องทำตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง

สัมพันธ์กัน และอาศัยความร่วมมืออันดีระหว่างครู นักเรียน และบุคคลในชุมชน เพื่อให้ได้สาระการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับท้องถิ่น

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้ เรื่อง สมุนไพร ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น พบว่า นักเรียนจำนวนร้อยละ 83.33 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 92.89 ของคะแนนเต็ม ซึ่งผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80/ 70 ตามที่กำหนดไว้

3. ผลจากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนเมื่อเรียนตามสาระการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น พบว่า นักเรียนมีความสนใจและต้องการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง ส่งผลให้มีความรู้ความเข้าใจ รัก ภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง มีทัศนคติที่ดีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปฏิบัติ มีความสุขในการเรียน กระตือรือร้นในการทำกิจกรรมเรียนรู้ได้รวดเร็ว สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เนื่องจากได้เรียนในเรื่องที่ใกล้ตัว สอดคล้องกับชีวิตจริง และสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งทำให้โรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนเนื่องจากได้ร่วมจัดกิจกรรมของโรงเรียน นักเรียนได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่แปลกใหม่ มีความรับผิดชอบ ช่วยเหลือกัน ส่งผลให้พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 18.77 คะแนน อยู่ในระดับดี และแต่ละกลุ่มมีคะแนนการทำงานพัฒนาขึ้นตามลำดับ

สุนันชัย ออนตะไคร้ (2551) ได้พัฒนารูปแบบการให้ความรู้เรื่อง แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างชุดเรียนสำเร็จรูป เรื่อง แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้ 1) ผูกอบรมให้ความรู้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับอาจารย์ผู้สอน 2) อาจารย์ผู้สอนให้คำแนะนำกับนักเรียนในการเรียนด้วยชุดเรียนสำเร็จรูป 3) นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยชุดเรียนสำเร็จรูป 4) ประเมินผลงานของนักเรียนและผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ จากนั้น นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยการคำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และรวบรวมข้อมูลที่ได้ลงเว็บไซต์ เพื่อเผยแพร่ความรู้ เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัย พบว่า 1) ชุดเรียนสำเร็จรูปช่วยให้นักเรียนมีความรู้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น 2) ค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนด้วยชุดเรียนสำเร็จรูป เท่ากับ 17.90 และค่าเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 21.37 แสดงว่า คะแนนหลังเรียนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ นักเรียนยังเห็นว่า ชุดเรียนสำเร็จรูปช่วยให้เกิดความสำนึกในเรื่องแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาระบบ ขั้นตอน และคุณลักษณะต่างๆ โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi) เป็นกระบวนการขับเคลื่อนให้เกิดคุณภาพของงานวิจัย ดังนี้

ผกาวดี สุพรรณจิตวนา (2545) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการพัฒนางานสาธารณสุขมูลฐานโดยใช้เทคนิคเดลฟาย ซึ่งได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้กรอบการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แล้วนำแนวคิดที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปสร้างแบบสอบถามเดลฟาย รอบที่ 1 ให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็น จากนั้น นำผลที่ไปวิเคราะห์หาค่าความคิดเห็นร่วม จัดทำเป็นแบบสอบถามรอบที่ 2 ให้ผู้เชี่ยวชาญยืนยันความคิดเห็นอีกครั้ง ทำจนครบ 3 รอบ ถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ 17 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในลักษณะของหมู่บ้านพึ่งตนเอง ที่ต้องเป็นหมู่บ้านพึ่งตนเองในทุกด้าน มีสิ่งแวดล้อมที่ดี ธรรมชาติสมบูรณ์ คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วม ใช้ประโยชน์ และพึ่งพาธรรมชาติได้ ทำให้คนในชุมชน

มีสภาพร่างกาย จิตใจเข้มแข็ง นอกจากนี้ หมู่บ้านพึ่งตนเองด้านสุขภาพ ต้องมีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสามารถถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งได้ พร้อมมีความรู้ ด้านสุขภาพที่จะพัฒนา ดูแลตนเอง และสมาชิกครอบครัวได้ การบริหารจัดการด้านการพัฒนาใน หมู่บ้านต้องดำเนินการภายใต้ความร่วมมืออย่างมีจิตสำนึกในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาคนใน หมู่บ้าน มีผู้นำการพัฒนาที่มีศักยภาพ และมีพลังผลักดันการพัฒนาได้ และต้องมีการประสานเป็น เครือข่ายการพัฒนา กับท้องถิ่นอื่นๆ กระบวนการบริหารการพัฒนาที่จะมุ่งสู่การพึ่งตนเองด้านสุขภาพ นั้นมี 7 ขั้นตอนคือ การกำหนดประเด็นปัญหาการแก้ปัญหา การคัดเลือกผู้แทน/ ผู้นำการพัฒนา การ ประเมินศักยภาพและเพิ่มส่วนขาดให้ชุมชน การปรับแนวคิด ทศนคติ และสร้างความตระหนักใน ชุมชน การสร้างการรวมกลุ่มและองค์กรชาวบ้าน การกำหนดบทบาท ภารกิจและมอบหมายงาน การติดตามการปฏิบัติงาน โดยมีกลุ่มบุคคลทุกคนในชุมชนที่ควรเข้ามีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจในการพัฒนาหมู่บ้านโดยรวม โดยต้อง ให้ความร่วมมือสม่ำเสมอในการเข้าร่วมตามที่โอกาสเอื้ออำนวย หรือตลอดระยะเวลาการพัฒนา

ไพบูลย์ เปานิล (2543) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาาระบบประกันคุณภาพการศึกษา โปรแกรมวิชา เทคโนโลยีการศึกษา สถาบันราชภัฏ โดยการศึกษาองค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์มาตรฐานด้านสื่อ การเรียนการสอน ห้องปฏิบัติการเทคโนโลยีการศึกษา โปรแกรมวิชาเทคโนโลยีการศึกษาให้มี ประสิทธิภาพ เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในสถาบันราชภัฏ โดยใช้เทคนิคเดลฟาย และดำเนินการวิจัยตาม ขั้นตอนวิธีระบบ ใช้แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าและปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ คำถามปลายเปิดใช้ หลักการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ระบบประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ กำหนดนโยบาย การพัฒนาเครื่องมือประกันคุณภาพ การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบ คุณภาพ และการประเมินคุณภาพ องค์ประกอบในการประกันคุณภาพโปรแกรมวิชา กำหนดไว้ 6 องค์ประกอบคือ ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของโปรแกรมวิชา หลักสูตร อาจารย์ นักศึกษา การเรียน การสอน และการบริหารโปรแกรมวิชาว่า ระบบประกันคุณภาพการศึกษา องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ แต่ละข้อ มีระดับความเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุด และสอดคล้องกันทุกข้อ 2) อาจารย์ผู้สอน ประจำโปรแกรมวิชาเทคโนโลยีการศึกษา สถาบันราชภัฏเห็นว่า สื่อการเรียนการสอนที่กำหนดเป็น สื่อพื้นฐานโปรแกรมวิชาเทคโนโลยีการศึกษาทั้ง 8 กลุ่ม รวม 71 ชนิด มีความเหมาะสมที่จะกำหนด เป็นเกณฑ์มาตรฐานในระดับมากถึงมากที่สุด นอกจากฟิล์มภาพยนตร์ และเครื่องฉายภาพยนตร์ 16 มม. อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนห้องปฏิบัติการเทคโนโลยีการศึกษาทั้ง 9 ห้อง อาจารย์ผู้ตอบแบบสอบถาม เห็นว่า มีความเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุดทุกข้อ ($\bar{X} > 4.20$) ทั้งสื่อด้านการเรียนการสอนและ ห้องปฏิบัติการเทคโนโลยีการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับสูงมาก ($S.D. < 1.00$)

ลัดคนา ส่วนลม้าย (2549) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบุคลากรงานทะเบียนและ วัดผล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ โดยใช้เทคนิคเดลฟาย ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบุคลากรงานทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล กรุงเทพ ที่ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกัน (ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์น้อยกว่า 1.00) ว่ามี ความสำคัญจำเป็นมากที่สุด (ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป) ได้แก่ ด้านความรู้ ความสามารถ

ประกอบด้วย 1) รู้และเข้าใจระเบียบ ข้อบังคับ เกี่ยวกับงานทะเบียนและวัดผล 2) รู้และเข้าใจหลักการวัด ประเมินผล 3) รู้วัตถุประสงค์และขอบข่ายของงานทะเบียนและวัดผล 4) สามารถจัดเก็บ และใช้ฐานข้อมูลงานทะเบียนอย่างถูกต้องเป็นระบบ และ 5) สามารถทำงานเป็นทีมกับผู้อื่นได้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ประกอบด้วย 1) ซื่อสัตย์ สุจริต เทียงธรรม 2) มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา 3) มีจรรยาบรรณในการทำงานบริการ 4) เสียสละและอุทิศเวลาในการทำงาน 5) เก็บรักษาข้อมูลที่เป็นความลับได้อย่างดี 6) คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและนักศึกษาเป็นหลัก และ 7) เคารพกฎเกณฑ์และกติกาด้านบุคลิกภาพ ประกอบด้วย 1) สื่อสารติดต่อกับบุคลากรทุกฝ่ายได้ดี 2) กระตือรือร้น ทำงานรวดเร็ว ขยันหมั่นเพียร 3) ยิ้มแย้มแจ่มใส อ่อนน้อมถ่อมตน 4) ปฏิบัติงานอย่างมีมิตรไมตรีกับทุกคน 5) อารมณ์ดี พร้อมให้คำตอบ และ 6) ปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ขององค์กรเป็นหลัก ด้านคุณลักษณะเฉพาะตัว ประกอบด้วย 1) ตระหนักว่างานบริการด้านทะเบียนและวัดผลเป็นงานที่มีเกียรติ 2) ตระหนักถึงความสำคัญของงานที่ทำ ซึ่งจะมีผลต่อภาพลักษณ์ขององค์กร 3) เอาใจใส่ติดตามงานทุกขั้นตอน 4) ปฏิบัติงานตามคำร้องของนักศึกษาได้ถูกต้องและตามกำหนดเวลา 5) ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงความพึงพอใจของผู้ใช้บริการเป็นหลัก

ส่วนการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องการสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามนโยบายของรัฐ พบว่า ในช่วงประมาณ 5 ปีย้อนหลังมีงานวิจัยจำนวนพอสมควรที่ศึกษาค้นคว้า และหาคำตอบเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแง่มุมต่างๆ อย่างไรก็ตาม สำหรับการทบทวนเอกสารในส่วนนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะในส่วนของการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องทางด้านการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เปรม คำภิระแปง (2543) ได้ทำการศึกษาความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับผู้นำท้องถิ่นในเขตจังหวัดพิษณุโลก โดยจำแนกตัวแปรตามระดับการศึกษาและตำแหน่งของผู้นำท้องถิ่น โดยทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 317 คน โดยประกอบไปด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เกษตรตำบล และผู้บริหารสถานศึกษาในระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทฤษฎีใหม่แตกต่างกัน

ณรงคฤทธิ์ ดอนศรี (2543) ได้ทำการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการบริหารจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา มีปัญหาในการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งทางด้านการเตรียมการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการกำกับติดตามและประเมินผล ความต้องการที่สำคัญในการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร สถานที่ และงบประมาณการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การบูรณาการโครงการเศรษฐกิจพอเพียงกับรายวิชาต่างๆ และการกำกับติดตาม ประเมินผลอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2545) ได้ศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า ครูมีบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับต่ำ โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามบทบาทของครูได้แก่ 1) เจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียง 2) การสนับสนุนจากหน่วยงาน

เอกชน 3) การสนับสนุนจากโรงเรียน 4) รายวิชาที่สอน โดยเมื่อทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติถดถอย พบว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถทำนายการปฏิบัติตามบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงได้ร้อยละ 18.80 ในส่วนของการปฏิบัติหน้าที่ของครูในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง พบว่ามีปัญหาในด้านผู้เรียนมากที่สุด รองลงมาคือด้านผู้บริหารและด้านเพื่อนร่วมงาน

ศรีสุนทร ชัยชาญ (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการจัดทำโครงการภาษาไทยที่เน้น การอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย โดยการสอนแบบโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อ่าน คิด วิเคราะห์ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบโครงการภาษาไทย ก่อน และหลังเรียนโดยการสอนแบบกิจกรรมโครงการ และคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบของนักเรียน ภายหลังการสอนแบบโครงการ กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีสะเกษ วิทยาลัย ที่กำลังเรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 50 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยกิจกรรมโครงการภาษาไทยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมโครงการมีพฤติกรรมความรับผิดชอบอยู่ในระดับดี

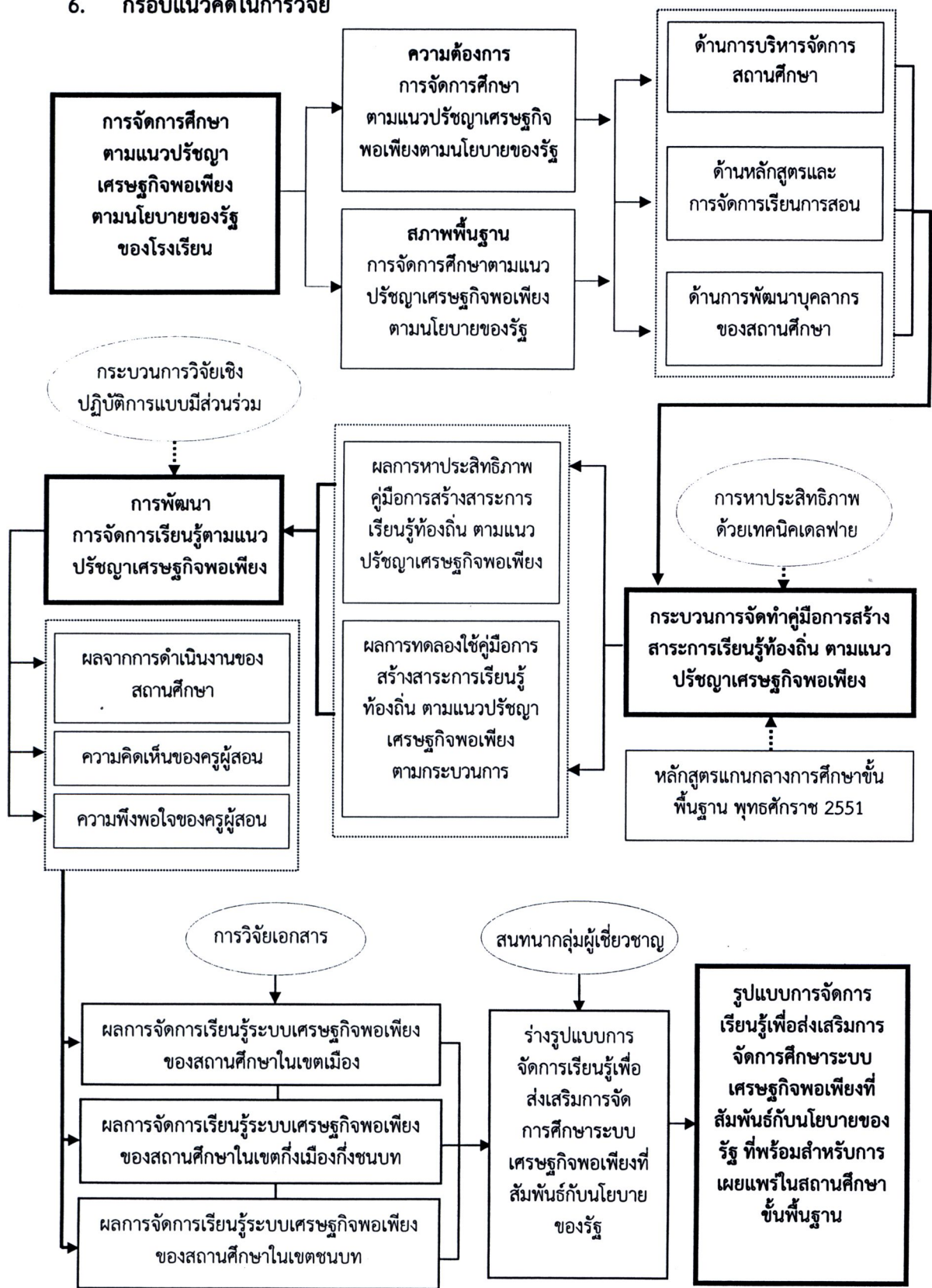
ชรินทร์ มั่งคั่ง (2551) ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในทุกภาคส่วนของสังคม ผ่านการจัดกิจกรรมการเสริมหลักสูตรสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นคุณธรรมนำความรู้ที่ถือเป็นภาพสะท้อนของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีสำหรับสังคมไทยซึ่งต้องการให้บุคคลเป็นคนที่มีความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลลัพธ์ด้านนิยมนเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษามีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การจัดกิจกรรมบริการสาธารณะเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน การศึกษาดูงานในแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง การจัดทำโครงการเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมเศรษฐกิจพอเพียง การสืบค้นความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับครูภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดปายนิเทศให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ทั้งนี้ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรครูสังคมศึกษามีการเสริมสร้างคุณธรรม 8 ประการให้กับนักเรียน เรียงตามลำดับความถี่จากน้อยไปหามากคือ ความขยัน ความมีน้ำใจ ความซื่อสัตย์ ความสะอาด ความมีวินัย ความสุภาพ ความประหยัด และความสามัคคี ส่วนผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนพบว่า นักเรียนมีความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง (ร้อยละ 53.89) นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรสาระเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและมีประโยชน์ (ร้อยละ 80.08) อย่างไรก็ตามพบว่า นักเรียนมีระดับความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสาระเศรษฐกิจพอเพียงในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.43) และนักเรียนมีการใช้ค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงในระดับน้อยครั้งในด้านความมีเหตุผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

เกษม ศุภรานนท์ (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารที่มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่วิถีชีวิตคุณธรรมนำความรู้ คิดวิเคราะห์ และเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาสภาพการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมและเสริมสร้างคุณธรรมนำความรู้ ที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้คิดวิเคราะห์ เสริมสร้างและพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง และเพื่อศึกษาการพัฒนาการบริหารโรงเรียนเพื่อส่งเสริมและเสริมสร้างคุณธรรมความรู้ ที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้คิดวิเคราะห์ เสริมสร้างและพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า การบริหารที่มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่วิถีชีวิตคุณธรรมนำความรู้ คิดวิเคราะห์ และเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมีการบริหารจัดการโดยจัดให้มีการดำเนินงานใน 34 กิจกรรม ภายใต้ 3 โครงการ คือ โครงการส่งเสริมและเสริมสร้างคุณธรรมนำความรู้ โครงการเสริมสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้คิดวิเคราะห์ และโครงการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้กิจกรรมภายใต้โครงการดังกล่าวมีการบริหารและดำเนินกิจกรรมจนเป็นวิถีชีวิตร่วมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนปกติ ไม่แปลกแยกจากการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียนจนรู้สึกว่าเป็นภาระเพิ่มขึ้น โดยมีการใช้หลักทางการบริหารเพื่อให้โครงการสามารถขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายโดยพบว่า โรงเรียนมีการกำหนดวิสัยทัศน์ กำหนดยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการดำเนินโครงการ มีการกำหนดบทบาทความสัมพันธ์ของผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชาโดยมุ่งไปที่การสร้างผลผลิตเป็นสำคัญ ช่วยให้เกิดความชัดเจนในการแบ่งงานกันทำ ลดความเสี่ยงจากการสื่อสารที่ผิดพลาด ลดความรู้สึกทางลบ ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ และมีการปรับวิธีคิดและกระบวนทัศน์ของครูและนักเรียนให้ตระหนักถึงความอยู่รอดในกระแสการบริโภคแบบด้อยคุณภาพ ทำให้ครูสามารถวางแผนชีวิตให้ปลอดภัยจากสภาพความเป็นหนี้สิน ถือเป็นการเปิดใจกว้างในการบริหารเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพประกอบที่ 8

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบที่ 8 กรอบแนวคิดในการวิจัย